

ОТ ФЕРМАТА ДО ТРАПЕЗАТА

Финансирано от програмата IMCAP
на Европейския съюз.

ОБЩА СЕЛСКОСТОПАНСКА ПОЛИТИКА

ОТ ФЕРМАТА ДО ТРАПЕЗАТА

Финансирано от програмата IMCAP
на Европейския съюз.

Това издание е изготвено по проект „CAP GREEN ZONE“,
изпълняван от „АБ КОМЮНИКЕЙШЪНС“ ЕООД и финансиран с подкрепа от Европейската комисия.

София 1606, бул. Христо Ботев № 17, ет. 7
project@abcom.bg, capgreenzone@gmail.com

Настоящият информационен материал представя единствено възгледите на автора, който носи пълна отговорност за неговото съдържание. Европейската комисия не носи отговорност за начина, по който би могла да бъде използвана съдържащата се в материала информация.

В изданието са използвани материали от Европейската комисия, Европейския парламент, Министерството на земеделието, храните и горите в България, EIP-AGRI, Национална селска мрежа. Снимки: архив Агрозона, Pixabay, Shutterstock, European Commission, European Parliament, EIP-AGRI.

Издание 2021 г.

СЪДЪРЖАНИЕ

Списък на използваните съкращения 4

Защо правим този информационен материал 5

Какво предлага ЕС..... 6

ОСП и стратегията “От фермата до трапезата” :

Повече очаквания към всички участници в хранителната верига 12

Еврокомисарят по земеделие: “От фермата до трапезата” ще промени
стандартите за маркетинг на селскостопански продукти 20

Първи стълб на ОСП и “зелените директни плащания” 22

Директните плащания в България за периода 2015-2020 г. 24

Втори стълб на ОСП: Развитие на селските райони 28

ПРСР 2014-2020 г. в България..... 29

ОСП ще бъде още по-зелена 32

Как се променя ОСП през годините..... 36

ОСП се прилага с преходен регламент през 2021 г. и 2022 г. 42

Новата “зелена архитектура” 43

България: Нова мярка ще стимулира цифровизацията на земеделските
стопанства в ОСП 2023-2027 г. 50

Мрежите за селските райони дават надеждна и изчерпателна информация за ПРСР 51

МФР на ЕС 2021-2027 и средствата за земеделие в България 52

Силен бюджет за ОСП..... 54

Иновациите влизат във фермите и чрез “Хоризонт Европа” 56

Дигиталните технологии подкрепят изпълнението на ОСП 57

Мерки за модерна ОСП 59

Засилен обмен на знания и иновации в земеделието 66

EIP-AGRI проекти от България 72

Учени и фермери заедно разработват иновативни биостимуланти за
здравословна продукция 72

Произходът и качеството на продукти се проследяват с нова блокчейн технология..... 73

Проект изследва как виреят трюфели в корените на фиданки 74

Иновативни продукти от ларви на насекоми ще захранват здравословно кокошките..... 75

Модерна система за вземане на решения при полски култури
и консервационно земеделие..... 76

Сдружение търси алтернатива на скъпите протеинови източници в диетите на бройлери 77

“Мобилен професор” улеснява приложението на науката в стопанствата 78

Списък на използваните съкращения

(БВП) Брутен вътрешен продукт	(ЗГУ) Защитено географско указание
(ДФЕС) Договор за функционирането на Европейския съюз	(ОСП) Обща селскостопанска политика
(ДЗЗД) Дружество по закона за задълженията и договорите	(ПРСР) Програма за развитие на селските райони
(ЕООП) Единна обща организация на пазара	(СЗИСС) Система за знания и иновации в селското стопанство
(ЕЗФРСР) Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони	(ДЗЕС) Стандарти за добро земеделско и екологично състояние
(ЕО) Европейска Общност	(СТЕ) Схемата за търговия с емисии на ЕС
(ENRD) Европейска селска мрежа	(СОП) Схема за основно плащане
(ЕС) Европейски съюз	(ТРГ) Тематична работна група
(ЕФГЗ) Европейски фонд за гарантиране на зем еделието	(МСП) Малки и средни предприятия
(ЕПИ) Европейско партньорство за иновации за селскостопанска производителност и устойчивост	(МФР) Многогодишна финансова рамка
(ЗИУ) Законоустановени изисквания за управление	(НСМ) Национална селска мрежа
(ЗНП) Защитено наименование за произход	(НССЗ) Национална служба за съвети в земеделието

Защо правим този информационен материал

Общата селскостопанска политика (ОСП) на ЕС се променя, за да стане по-модерна и лесна за прилагане. В България тя се прилага от 2007 г. и през това време заинтересованите страни опознаха основния механизъм, по който тя подпомага земеделското производство. Сега обаче програмата претърпява фундаментални промени. Новите елементи в политиката, която ще се прилага в ЕС през периода 2023–2027 г., би трябвало да я направят по-надеждна и да я снабдят с по-адекватни инструменти за справяне със съвременните икономически, екологични и социални предизвикателства.

Пандемията от COVID-19 продължава да променя света около нас. Променят се ценностите и приоритетите ни, вероятно и загрижеността ни относно това как храната, която слагаме на трапезата, се отразява на здравословното ни състояние. В съвременните условия се повишават все повече очакванията към земеделските стопани да произвеждат храна при минимална експлоатация на природните ресурси. Как да се постигне баланс между обществените ценности и икономическите очаквания – това е един от фундаменталните въпроси, на които се опитва да даде решение ЕС чрез Общата селскостопанска политика. Предлага се механизъм за устойчиво производство, където прецизността е ключов елемент.

В началото на този информационен материал ще обясним визията за устойчиво производство на храни, заложена в ОСП. Ще изведем новите елементи на политиката и ще покажем връзката със Зелената сделка и стратегиите „От фермата до трапезата“ и за биоразнообразието. Ще обясним ролята на европейските институции и националните администрации при оформянето и прилагането на общата земеделска политика. Ще отделим внимание на науката, обмена на знания и приложението на иновациите, без които прецизното и по-устойчиво земеделие е немислимо.

След това ще разкажем как на практика ОСП допринася за устойчивото производство на хра-

ни и развитието на селските райони. Ще погледнем през призмата на фермери, които са успели да получат достъп до европейските средства за земеделие и полагат ежедневни усилия, за да се справят с предизвикателствата на околната среда, климата, пазарите и изискванията на националните администрации. Ще покажем как дигиталните технологии улесняват земеделските дейности и допринасят за повишаване на общата конкурентоспособност на фермите. С помощта на експерти по финансиране в земеделието ще ви дадем достъп до конкретна информация за възможностите, които ОСП предлага за съфинансиране на устойчивото производство на храни.

Една от целите на тази информационна брошура е да допринесе за обществения дебат по горещите теми на новата Обща селскостопанска политика, която става все по-екологична и устойчива. Надяваме се да вдъхновим повече фермери и организации да направят нова стъпка към по-устойчиво земеделие с помощта на възможностите, които предлага ОСП. Първоначално се смяташе, че новата ОСП трябва да се прилага от 2022 г., но забавянето в преговорния процес между трите преговарящи институции на ЕС – Европейската комисия, Съвета на ЕС и Европейския парламент – наложи въвеждането на преходен период. Така реално новите правила в селското стопанство ще започнат да се прилагат едва от 2023 г.

ОСП 2027 г. и Зелената сделка

Какво предлага ЕС

Ангажимент към бъдещите поколения

Новата Обща селскостопанска политика подкрепя прехода към устойчиво земеделие в съответствие с целите на Зелената сделка. Европейският зелен пакт е възможност за съчетаване на продоволствената система с нуждите на планетата и за положителен отговор на стремежите на европейците за здравословна, отговаряща на условията за справедлива търговия и щадяща околната среда храна. Амбицията на ЕС е чрез тази сделка, която беше представена от Комисията на 11 декември 2019 г., Европа да се превърне в първия неутрален по отношение на климата континент до 2050 г. Европейският законодателен акт за климата, който влезе в сила през месец юли 2021 г., превръща в обвързващо законодателство ангажимента на ЕС за постигане на неутралност по отношение на климата и междинната цел за намаляване на нетните емисии на парникови газове с най-малко 55% до 2030 г. спрямо равнищата от 1990 г. Този ангажимент е приносът на ЕС за постигане на целите на Парижкото споразумение за климата.

Оценка на разходите

В резултат на действащото законодателство на ЕС в областта на климата и енергетиката емисиите на парникови газове в ЕС вече са намалели с 24% спрямо 1990 г., а през същия период икономиката на ЕС е отбелязала ръст от около 60%, прекъсвайки връзката между икономическия растеж и емисиите. Тази изпитана и доказана законодателна рамка е в основата на представения законодателен пакет. Преди да направи своите предложения, Комисията извърши обстоятелни оценки на въздействието, за да прецени възможностите и разходите, свързани с екологичния

преход. През септември 2020 г. подобна всеобхватна оценка залегна в основата на предложението на Комисията, целта на ЕС за нетно намаляване на емисиите до 2030 г. да бъде завишена до най-малко 55% намаление спрямо нивата от 1990 г. Според оценката тази цел е не само постижима, но и е в интерес на цялото общество. Направените законодателни предложения стъпват на подробна оценка на въздействието, отчитайки взаимовръзката с другите части от пакета.

Цената на прехода

Дългосрочният бюджет на ЕС за следващите 7 години ще подкрепи екологичния преход. 30% от програмите по линия на Многогодишната финансова рамка и на инструмента Next Generation EU за периода 2021—2027 г., възлизащи на 2 трилиона евро, са заделени за действия в областта на климата. 37% от средствата, с които разполага инструментът Next Generation EU (723,8 млрд. евро по текущи цени), чрез който ще финансират националните програми за възстановяване на държавите членки по линия на Европейския инструмент за възстановяване, са разпределени за действия в областта на климата.

ЕС е амбициран да направи околната среда по-чиста.
© European Union 2019 - Source EP

Промените в законодателните актове на ЕС съчетават следните цели:

- » използване на търговията с емисии в нови отрасли и по-строго прилагане на съществуващата схема на ЕС за търговия с емисии;
- » по-разширено използване на възобновяеми енергийни източници;
- » по-висока енергийна ефективност;
- » по-бързо внедряване на видове транспорт с ниски емисии заедно с инфраструктурата и горивата, които са им необходими;
- » съобразяване на данъчните политики с целите на Зелената сделка;
- » мерки за предотвратяване на изместването на въглеродните емисии;
- » инструменти за опазване и разрастване на естествените въглеродни поглътители.

Повече усилия в селското и горското стопанство

Държавите членки споделят отговорността за поглъщането на въглерода от атмосферата, така че в Регламента относно земеползването, горското стопанство и селското стопанство е определена обща цел на ЕС за поглъщане на въглерод чрез естествени поглътители, която се равнява на 310 милиона тона емисии на CO₂ до 2030 г. Националните цели ще съдържат изискване към държавите членки да положат повече усилия и да увеличат своите въглеродни поглътители, за да постигнат тази цел. ЕС следва да се стреми да бъде постигната неутралност по отношение на климата до 2035 г. Стратегията на ЕС за горите има за цел да подобри качеството, количеството и устойчивостта на горите в ЕС. Тя подкрепя горските стопани и горската биоикономика и същевременно запазва устойчивия добив и използване на биомаса, опазва биологичното разнообразие и определя план за засаждане на три милиарда дървета из цяла Европа до 2030 г.

Възстановяването на природата и биологичното разнообразие е бързо и евтино решение за поглъщането и съхраняването на въглерод. Зато-

Качествена храна на достъпна цена - това е една от целите на ОСП.
© European Union 2019 - Source EP

ва Комисията предлага да се възстановят горите, почвите, влажните зони и торфищата в Европа. Така ще се увеличи поглъщането на CO₂, а нашата околна среда ще стане по-устойчива на изменението на климата. Кръговото и устойчиво управление на тези ресурси ще допринесат за подобряване на условията ни на живот, поддържане на здравословна околна среда, създаване на качествени работни места, осигуряване на устойчиви енергийни ресурси.

Биоенергията допринася за постепенното извеждане от употреба на изкопаемите горива и за декарбонизацията на икономиката на ЕС. Тя обаче трябва да се използва по устойчив начин. Ето защо Комисията предлага нови строги критерии за избягване на неустойчивия дърводобив и за защита на местообитанията с висока стойност за биологичното разнообразие.

Нови цели за увеличаване на нашия естествен въглероден поглъстител:

- » 230 Mt стара цел
- » 268 Mt настояща стойност на въглеродния поглъстител
- » 310 Mt нова цел

Повече ВЕИ

На производството и потреблението на енергия се падат 75% от емисиите в ЕС, така че от решаващо значение е да се ускори преходът към по-екологосъобразна енергийна система. С Директивата за енергията от възобновяеми източници се поставя по-висока цел – до 2030 г. 40% от енергията да се произвежда от възобновяеми източници. Всички държави членки допринасят за постигането на тази цел, като постигнат предлаганите конкретни цели за енергопотребление от възобновяеми източници в транспорта, отоплението и охлаждането, сградния фонд и промишлеността. За да се постигнат целите в областта на климата и околната среда, критериите за устойчивост при използването на биоенергия стават по-строги и държавите членки разработват свои схеми за подпомагане използването на биоенергия по начин, който е съобразен с принципа на каскадно използване на дървесната биомаса.

Повече общи усилия

В Регламента за разпределяне на усилията се определят по-високи цели за намаляване на емисиите във всяка държава членка по отношение на сградите, автомобилния и вътрешния морски транспорт, селското стопанство, отпадъците и малките промишлени предприятия. Като се от-

Намаляването на пластмасовите отпадъци е във фокуса на усилията.
© European Union 2019 - Source EP

читат различните изходни позиции и капацитет на всяка държава членка, въпросните цели се основават на всеки отделен БВП на глава от населението с известни корекции, за да се вземе предвид ефективността на разходите.

Комисията предлага да се намали още повече общия таван на парниковите емисии и да нарасне годишният темп на намаляване на тези емисии. Също така се предлага безплатните квоти за емисии от въздухоплаването постепенно да бъдат премахнати и да се извърши съгласуване със Схемата за компенсиране и намаляване на въглеродните емисии в международното въздухоплаване (CORSIA), като за първи път бъдат включени

Значителни инвестиции ще бъдат направени в изграждане на нови ВЕИ.
© European Union, 2019

Белгия използват водни повърхности за производство на „чиста“ енергия.
© European Union, 2021

в СТЕ на ЕС и емисиите от корабоплаването. В отговор на забавеното намаляване на емисиите при автомобилния транспорт и сградния фонд се създава отделна нова схема за търговия с емисии за разпределението на горива за автомобилния транспорт и сградите. Комисията предлага също така да се заделят повече средства за Фонда за иновации и за Модернизационния фонд.

Общественото измерение на прехода

В допълнение към заделените в бюджета на ЕС значителни средства за действия в областта на климата, държавите членки следва да изразходват всичките си приходи от търговия с емисии за проекти, свързани с климата и енергетиката. Специална част от приходите по новата система за пътния транспорт и сградите следва да бъде изразходвана за евентуалното социално въздействие при уязвимите домакинства, микропредприятията и ползващите транспорт лица. За да се намалят общото енергопотребление, емисиите и енергийната бедност в Директивата за енергийната ефективност е зададена по-амбициозна обвързваща годишна цел за намаляване на енергопотреблението на равнище ЕС. Тя ръководи начина, по който се определят националните приноси и увеличава почти двойно годишното задължение за икономии на енергия за държавите членки.

Алтернативни горива

За ограничаване на нарастващите емисии от автомобилния транспорт е необходима комби-

нация от мерки в допълнение към търговията с емисии. По-строгите стандарти за емисиите на CO₂ от леките и лекотоварните автомобили ще ускорят прехода към мобилност при нулеви емисии като наложат спад при средните емисии от нови автомобили с 55%, считано от 2030 г., и със 100%, считано от 2035 г. спрямо равнищата от 2021 г. В резултат на това всички нови автомобили, регистрирани към 2035 г., ще бъдат с нулеви емисии. За да се осигури възможност водачите да зареждат с електричество или с гориво своите превозни средства в надеждна мрежа от станции в цяла Европа, преразгледаният Регламент за инфраструктурата за алтернативни горива изисква от държавите членки да увеличават своя капацитет за зареждане съобразно продажбите на автомобили с нулеви емисии, както и да изградят зарядни станции за електричество или горива на редовни интервали по главните магистрали: на всеки 60 километра за зареждане с електроенергия и на всеки 150 километра за зареждане

ЕС увеличава инвестициите в наука през новия програмен период на ОСП. © European Union 2019 - Source EP

с водород.

Авиационното и морското гориво водят до сериозно замърсяване и за тях също се налагат специални мерки в допълнение към търговията с емисии. Регламентът за инфраструктурата за алтернативни горива изисква въздухоплавателните средства и корабите да имат достъп до чиста електроенергия в главните пристанища и летища. Инициативата FuelEU Maritime стимулира използването на устойчиви морски горива и технологии с нулеви емисии като се определи максимална пределна стойност за съдържанието на парникови газове в източниците на енергия, използвани от корабите, акостиращи в европейски пристанища.

Промени на енергийния пазар

Данъчната система за енергийните продукти трябва да подобри единния пазар, както и да подкрепи екологичния преход чрез правилните стимули. В преразгледаната Директива за данъчното облагане на енергийните продукти и електроенергията се предлага въпросното данъчно облагане да бъде съгласувано с политиките на ЕС в областта на енергетиката и климата, като се насърчават чистите технологии и се премахват остарелите освобождавания и намалените ставки, които понастоящем насърчават използването на изкопаеми горива. Новите правила имат за цел да намалят отрицателните последиствия от конкуренцията в областта на данъчното облагане на енергията, като спомогнат за осигуряването на приходи за държавите членки от екологични данъци, които забавят по-слабо растежа, отколкото облагането на труда.

Комисията предвижда нов механизъм за въглеродна корекция по границите. Чрез него ще се определя цената на въглеродните емисии при внос на определен набор от продукти, за да се гарантира, че амбициозните действия в областта на климата в Европа не водят до „изместване на въглеродни емисии“. Това ще гарантира, че намаляването на емисиите в Европа допринася за намаляване на емисиите в световен мащаб и не стимулира преместването на производството с високи въглеродни емисии извън Европа. Така също ще се насърчи промишлеността извън ЕС и неговите международни партньори да предприемат стъпки в същата посока.

Предложенията за Зелената сделка ще се отразят на всички по веригата на производство. © European Union 2019 - Source EP

Социално справедлив преход

Предложението на Комисията включва създаването на нов социален фонд за климата, който ще осигурява специално финансиране на държавите членки за подпомагане на инвестициите на гражданите в енергийна ефективност, нови отоплителни и охлаждащи системи и по-екологична мобилност. Социалният фонд за климата ще се финансира от бюджета на ЕС със суми в размер

Председателят на Европейската комисия Урсула фон дер Лайен:

„Икономиката на изкопаемите горива е на доизживяване. Искаме да завещаем на следващото поколение една здрава планета заедно с добри работни места и растеж, които не вредят на природата ни. Европейският зелен пакт е нашата стратегия за растеж, която се стреми към декарбонизация на икономиката. Европа беше първият континент, който заяви, че се стреми да постигне неутралност по отношение на климата през 2050 г., и сега първи представяме конкретна пътна карта. Европа превръща в дела политическите заявления в областта на климата посредством иновации, инвестиции и социален баланс.“

© European Union 2019 - Source EP

Изпълнителният заместник-председател за Европейския зелен пакт Франс Тимерманс:

„Настоящото десетилетие е решаващо в борбата срещу кризата с климата и биологичното разнообразие. Европейският съюз си постави амбициозни цели и ние представихме план за това, как можем да ги изпълним. Постигането на екологосъобразно и стабилно бъдеще за всички ще изисква значителни усилия във всеки отрасъл и във всяка държава членка. Вzeti заедно, нашите предложения ще стимулират необходимите промени, ще позволят на всички граждани да усетят ползите от мерките в областта на климата във възможно най-кратък срок и ще осигурят подкрепа на най-уязвимите домакинства. Преходът на Европа ще бъде справедлив, екологичен и конкурентоспособен.“

© European Union, 2021

Негативните ефекти от климатичните промени поставят нови предизвикателства, които изискват по-устойчиви политики.
© European Union, 2021

нета, която да завещаем на бъдещите поколения. Предизвикателството в основата на екологичния преход на Европа е да се гарантира, че ползите и възможностите, които произтичат от него, са общо достояние възможно най-бързо и справедливо. Като използва различните политически инструменти, с които разполага, ЕС цели да осигури достатъчно ускорен темп на промяна без излишни разходи.

Комисарят по въпросите на земеделието Януш Войцеховски:

„Горите играят важна роля в борбата с изменението на климата. Те също така осигуряват заетост и растеж в селските райони, устойчиви материали за развитието на биоикономиката и ценни екосистемни услуги за нашето общество. Стратегията за горите отчита всички социални, икономически и екологични аспекти и съответно с тях си поставя за цел да гарантира и подсили мултифункционалността на нашите гори, изтъквайки важната роля и работа на милиони лесовъди на място. Новата Обща селскостопанска политика отваря възможност за по-целенасочена подкрепа за нашите горски стопани и за устойчивото развитие на нашите гори.“

© European Union, 2021

до 25% от очакваните приходи от търговията с емисии от горива за строителството и пътният транспорт. Той ще осигури 72,2 млрд. евро финансиране за държавите членки в периода 2025 – 2032 г. въз основа на целенасочено изменение на многогодишната финансова рамка. Предлага се използването на равностойно финансиране от страна на държавите членки, което ще осигури общо 144,4 млрд. евро с оглед на един социално справедлив преход.

Всички предложения по сектори в рамките на Зелената сделка са свързани и се допълват взаимно. Смята се, че този балансиран пакет и генерираните от него приходи ще осигури на Европа преход, който ще я направи справедлива, екологична и конкурентоспособна, разделяйки равномерно отговорността между отделните отрасли и държави членки и предоставяйки допълнителна подкрепа, където е необходимо.

Ползите от предприемането на действия сега за защита на хората и планетата са ясни: по-чист въздух, по-хладни и по-зелени градове, по-здраво население, по-ниско енергопотребление и сметки за енергия, работни места в Европа, технологии и промишлени възможности, повече пространство за природата и една по-здрава пла-

ОСП и стратегията „От фермата до трапезата“

Повече очаквания към всички участници в хранителната верига

Новата ОСП е съобразена и с „От фермата до трапезата“ – водещата стратегия на ЕС в областта на храните, с която се утвърждава стремежът за трансформиране на европейския начин на производство, търговия и консумация на храни. Стратегията се състои от 27 действия, които имат за цел да направят европейската хранителна система световен стандарт за устойчивост. Политиката за храните поставя „конкретни цели“, които трябва да бъдат постигнати най-късно до 2030 г., а именно намаляване на употребата на пестициди с 50% и торове с 20% в ЕС, намаляване наполовина на продажбите на антимикробни средства, използвани за отглеждани животни и аквакултури, и превръщане на една четвърт от общите земеделски земи в площи за биологично производство. „От фермата до трапезата“ се фокусира също върху намаляването на разхищението на храна и загубата на хранителни вещества, и насърчава прехода към устойчива хранителна система, „която защитава продоволствената сигурност и осигурява достъп до здравословни храни“.

Нови възможности за възстановяване от здравната криза

Чрез стратегиите за биологичното разнообразие и „От фермата до трапезата“ ЕС определя 25% от земеделската земя за биологично земеделие, като утроява годишния процент на конверсия на биологичното земеделие. Стратегията „От фермата до трапезата“ стои в основата на европейската Зелена сделка и е „централен елемент от плана за възстановяване на ЕС“. Анализите на Европейската комисия показват, че преходът към по-устойчива продоволствена система носи потенциал за създаване на незабавни бизнес и инвестиционни възможности за бързо възстановяване на евро-

Една от целите на ЕС в областта на храните е свързана с намаляването на използването на захар в готовите продукти.
© European Union 2019 - Source EP

пейската икономика, създавайки икономическа стойност от над 1,8 трилиона евро. Очаква се устойчивите земеделски и хранителни практики да създадат над 200 милиона работни места на пълен работен ден в световен мащаб до 2050 г.

Преход към устойчиви хранителни системи

Стратегията „От фермата до трапезата“ има за цел да ускори прехода към устойчива хранителна

Прогнозите в световен мащаб сочат, че ако продоволствените и селскостопанските системи бъдат съобразени с целите за устойчиво развитие към 2030 г. те ще са в състояние да осигуряват питателна и достъпна храна за разрастващото се население на света, да спомагат за възстановяването на жизненоважните екосистеми и да създават нова икономическа стойност в размер на над 1,8 трилиона евро.

система, която трябва: да има неутрално или положително въздействие върху околната среда, да гарантира честната търговия, продоволствената сигурност и общественото здраве, като се осигури достъп до достатъчни количества безопасна, питателна и устойчива храна за всички граждани на ЕС. Основните области на действие на стратегията са:

- Първично производство, където действат правилата на Общата селскостопанска политика: насърчава се прилагането на устойчиви практики като прецизно земеделие, биологично земеделие, агроекология, лесовъдство и по-строги стандарти за хуманно отношение към животните. Потребителските кооперации имат дълга традиция в това отношение и най-вече относно насърчаване на високи стандарти за хуманно отношение към животните;
- Преработка и дистрибуция на храни: предвидени са мерки за подобряване на положението на земеделските производители във веригата на стойността. Това би могло да предизвика законодателни действия, насочени към по-силно

Образованите европейци имат все по-високи изисквания за качеството на храната, която консумират. © European Union 2019 - Source EP

- ограничаване на дейността на търговците на дребно, например чрез действащата вече Директива за съмнителните търговски практики;
- Овластяване на потребителите чрез предоставяне на по-подробна и по-ясна информация на етикетите на храните, чрез повишаване на осведомеността и чрез насърчаване на промяна в храненето;
- Намаляване на хранителните отпадъци и тяхното въздействие върху околната среда чрез подобрения в областта на транспорта, съхранението, опаковките и навиците на консуматорите. Предвидени са повече усилия за борба с измамите с храни, включително укрепване на правоприлагация и разследващия капацитет на равнище ЕС.

Стратегията определя както регулаторни, така и нерегулаторни инициативи, като Общата селскостопанска политика и Общата политика в областта на рибарството са ключови инструменти в подкрепата на справедливия преход. Комисията предвижда също да представи предложение за законодателна рамка за устойчиви хранителни системи в подкрепа на изпълнението на стратегията. След като направи равностетка на поуки от пандемията COVID-19, Комисията също така ще разработи план за действие при извънредни ситуации за осигуряване на доставки на храни и продоволствена сигурност. ЕС ще подкрепи глобалния преход към устойчиви агро-хранителни системи чрез своите търговски политики и инструменти за международно сътрудничество.

Справедливо възнаграждение за първичните производители

Хранителните системи не могат да бъдат стабилни по време на кризи като пандемията Covid-19, ако не са устойчиви, според Европейската комисия. В анализ на институцията се посочва, че развитието на установените хранителни системи по устойчив начин носи нови възможности за операторите във веригата на стойността на храните. Новите технологии и научните открития, съчетани с повишаване на обществената осведоменост и търсенето на устойчива храна, ще бъдат от полза за всички заинтересовани страни. Експертите посочват необходимостта от промени в установените хранителни системи, които произвеждат близо една трета от глобалните емисии на парникови газове. Тези системи изразходват големи количества природни ресурси и водят до загуба на биологично разнообразие и отрицателни въздействия върху здравето поради недохранване и прекомерно хранене, и не позволяват справедлива икономическа възвръщаемост и поминък за всички участници, по-специално за първичните производители. Експертите посочват спешната необходимост да се намали зависимостта от пестициди и антимикробни средства, да се намали излишното торене, да се увеличи биологичното земеделие, да се подобри хуманното отношение към животните и да се обърне тенденцията на загуба на биологично разнообразие.

По-здравословно хранене

Преминването на потребителите към растителни и редуцирани хранителни режими е основен стълб на стратегията, с цел намаляване на хората с проблеми с теглото и увеличаване на превенцията на заболявания като рак. За да се улесни преходът към диета на растителна основа ще се отделят повече средства за изследване и производство на алтернативни растителни протеини и заместители на месото. Това ще обхване всяка стъпка от хранителната верига – от производството до потреблението и ще бъде в съответствие с целите на кръговата икономика.

Повече стимули за хуманно отношение към животните

Развитието на устойчиво животновъдство в ЕС ще е определящо, за да се намали въздействието на животновъдството върху околната среда и климата. Общата селскостопанска политика ще съпътства тази трансформация, като подкрепя новаторските решения и устойчивите производствени практики. Ще се насърчава и устойчивото търсене чрез разработване на етикетиране на равнище ЕС за произведени по устойчив начин храни, както и чрез етикетиране, отразяващо хуманното отношение към животните. Така усилията за постигане

Иновациите намират приложение във всички сектори на селското стопанство. © European Union 2019 - Source EP

на устойчивост в стопанствата ще се свържат с потребителското търсене. Комисията също така ще улесни пускането на пазара на произведени по устойчив и новаторски начин фуражни добавки, които спомагат за намаляване на отпечатъка на парниковите газове и замърсяването на водите и въздуха, които се свързват с добавките.

За да насърчи потребителите да избират произведени по по-устойчив начин храни, Комисията направи преглед на програмата на ЕС за насърчаване на селскостопански продукти, с оглед на повишаването на нейния принос за устойчивото производство и потребление и в съответствие с променящите се начини на хранене. По отношение на месото този преглед следва да се насочи към начина, по който ЕС може да използва своята програма за насърчаване, за да подкрепи животновъдните методи, които са най-устойчиви и най-ефективни от гледна точка на емисиите на въглерод.

Освен това по програма „Хоризонт Европа“ ще се насърчават научните изследвания за обезпечаване на по-голямо наличие и повече източници на алтернативни белтъци като растителни, микробни, белтъци от морски произход, белтъци от насекоми и заместители на месото.

Комисията изготвя оценка на съществуващото законодателство в областта на хуманното отношение към животните, включително относно транспортирането и клането на животни, и ще преразгледа законодателството на Съюза. Институтцията също така ще обмисли варианти за етикетирание във връзка с хуманното отношение към животните, за да даде на потребителите възможност за избор, като същевременно предлага на земеделските стопани стимули за подобряване на хуманното отношение към животните.

Понастоящем в ЕС среднестатистическият земеделски стопанин печели приблизително два пъти по-малко, отколкото среднестатистическия работник в икономиката като цяло.

Мерки срещу разхищението на храни

Комисията създаде Платформата на ЕС по въпросите на загубата и разхищението на храни, с която се насърчава изпълнението на препоръките за действие от всички заинтересовани страни. В съответствие с поетия ангажимент да се постигне целта на ООН за устойчиво развитие, а именно до 2030 г. да се намали наполовина разхищението на храни на глава от населението на равнището на търговията на дребно и потребителя, Комисията ще предложи до 2023 г. правно обвързващи цели за намаляването на хранителните отпадъци в ЕС. Тези цели ще бъдат установени спрямо базова линия, определена вследствие на първия обхванал целия ЕС мониторинг на нивата на разхищение на храни, измерени съгласно обща методика на ЕС. Комисията ще обмисли допълнителни възможности за включване на въпросите за предотвратяването на загубата и разхищението на храни като част от всички относими политики на ЕС и ще предприеме действия за обогатяване на базата с данни, използвана за интервенции с цел предотвратяване на разхищението на храни.

Ролята на службите за съвети в земеделието

Системата за консултиране на земеделските стопанства помага на фермерите във всяка държава членка да разберат и отговорят по-добре на

правилата на ЕС за околната среда, общественото здраве и здравето на животните, хуманното отношение към животните и доброто селскостопанско и екологично състояние. В своите стратегически планове по ОСП държавите членки трябва да увеличат подкрепата си за тези системи и да подсилят ресурсите за разработване и поддържане на подходящи консултантски услуги, необходими за постигане на целите и задачите по Зеления пакт.

Нова мрежа за данни

Комисията предложи и законодателство за преобразуване на системата си за земеделска счетоводна информация в мрежа за данни за съобразеността на земеделските стопанства с целите за устойчиво развитие с оглед на събирането и на данни във връзка с целите по стратегията „От фермата до трапезата“ и стратегията за биологичното разнообразие, както и други показатели за устойчивост. Мрежата дава възможност за сравняване на резултатите от работата на земеделските стопанства с регионалните, националните или секторните средни стойности. Чрез персонализирани консултантски услуги ще предоставя

Службите за съвети в земеделието предоставят информация за:

- задълженията на ниво ферма, произтичащи от законовите изисквания за управление и стандартите за добри земеделски и екологични условия на земята („кръстосано съответствие“);
- селскостопански практики, благоприятни за климата и околната среда и поддържане на земеделската територия („екологизиране“);
- мерки на ниво ферма, предвидени в програмите за развитие на селските райони за модернизация на фермите, изграждане на конкурентоспособност, секторна интеграция, иновации и пазарна ориентация, както и за насърчаване на предприемачеството;
- изисквания за опазване на водите, ефективно и устойчиво използване на водата;
- използване на продукти за растителна защита;
- интегрирано управление на вредители.

Експертите могат също да предоставят информация за:

- насърчаване на преобразуването на дейността на фермите и диверсификация на тяхната икономическа дейност;
- управление на риска и подходящи превантивни действия за справяне с природни бедствия, катастрофални събития и болести по животните и растенията;
- минимални изисквания за агроекологични и климатични плащания извън задължителните стандарти и минимални изисквания за торове и растителни продукти, също и по отношение на биологичното земеделие;
- информация, свързана със смекчаването и адаптирането на изменението на климата, биоразнообразието и опазването на водите.

информация и насоки за земеделските стопани и ще свързва техния опит с Европейското партньорство за иновации и с научноизследователски проекти. Това съдейства за подобряване на съобразеността на участващите земеделски стопани с целите за устойчиво развитие, включително техните доходи.

Като част от европейската стратегия за данните, ЕС създаде и общо европейско пространство на данни за селското стопанство, чрез което се утвърждават конкурентните практики за устойчивост на селското стопанство в ЕС чрез работката и анализа на данни за производството, земеползването, околната среда и други данни. Това позволява прецизно и съобразено с нуждите прилагане на подходите за производството в стопанствата и наблюдението на резултатите от работата на сектора, както и подкрепа за инициативата за улавяне на въглероден диоксид. С програми на ЕС като „Коперник“ и Европейска мрежа за наблюдение и данни за морската среда се намаляват инвестиционните рискове и се улеснява прилагането на устойчиви практики в областта на рибарството и селското стопанство.

Комисията осигурява също специално разработени решения, за да помогне на малките и средните предприятия за преработка на храни и на

ЕС повишава изискванията за хуманно отношение и грижа за здравето на животните.

малките оператори на продажба на дребно и на услуги в сектора на храненето да развият нови умения и бизнес модели, като същевременно избегнат допълнителни административни тежести и разходи. Комисията предоставя насоки на търговците на дребно, преработвателите на храни и доставчиците на услуги в сектора на храненето относно най-добрите практики за устойчивост. Мрежата Enterprise Europe предоставя на МСП консултантски услуги по въпросите на устойчивостта и насърчава разпространението на най-добри практики. Комисията също така актуализира своята програма за умения, за да се гарантира, че за продоволствената верига има достатъчно работна ръка с необходимите умения.

Научни изследвания, иновации, технологии и инвестиции

Научните изследвания и иновациите са посочени в стратегията като основни двигатели за ускоряване на прехода към устойчиви, здравословни и приобщаващи продоволствени системи от първичното производство до потреблението. Научните изследвания и иновациите могат да подпомогнат разработването и изпробването на решения, преодоляването на пречки и разкрива-

Най-често споменаваните безпокойства на европейците са свързани с антибиотиците, хормоните и стероидите в месото, пестицидите, замърсителите на околната среда и добавките в храните.

нето на нови пазарни възможности. В рамките на програма „Хоризонт 2020“ Комисията обяви допълнителна покана за представяне на предложения през 2020 г. за приоритети по Зеления пакт на обща стойност около 1 милиард евро. В рамките на програма „Хоризонт Европа“ тя предлага да се изразходват 10 милиарда евро за научни изследвания и иновации в областта на храните, биоикономиката, природните ресурси, селското стопанство, рибарството, аквакултурите и околната среда, както и използването на цифрови технологии и природосъобразни решения за сектора на селското стопанство и хранително-вкусовата промишленост.

Важна роля тук има целта, заложена в стратегията – до 2025 г. във всички селски райони да се осигури достъп до високоскоростен широколен-тов интернет, като това ще даде възможност за по-широка употреба на цифровите иновации.

© European Union, 2021

Мисия за здравето на почвата и храните

Една от основните области на научните изследвания ще бъде свързана с микробиома, храната от океаните, градските продоволствени системи, както и обезпечаване на по-голямо наличие и повече източници на алтернативни белтъци като растителни, микробни, белтъци от морски произход, белтъци от насекоми и заместители на месото. Мисия в областта на здравето на почвата и храните ще има за цел разработване на решения за възстановяване на здравето и функциите на почвите. Новите знания и иновации също ще допринесат за популяризирането на агроекологичните подходи в първичното производство чрез специално партньорство по отношение на „живите лаборатории“ в агроекологията. Това ще допринесе за намаляване на употребата на пестициди, торове и антимикробни средства. За да се ускорят иновациите и трансферът на знания, Комисията ще работи с държавите членки за укрепване на ролята, която има в стратегическите планове Европейското партньорство за иновации за селскостопанска производителност и устойчивост. Освен това Европейският фонд за регионално развитие ще инвестира чрез интелигентна специализация в иновации и сътрудничество по веригите за създаване на стойност в областта на храните.

Устойчивото производство на храни е свързано с бъдещето на младите поколения. © European Union, 2021

ЕС иска да направи информацията за храните по-лесно достъпна и изчерпателна.

Партньорството по новата програма „Хоризонт Европа“ за „Безопасни и устойчиви продоволствени системи за хората, планетата и климата“ ще предложи механизъм за управление за научни изследвания и иновации с участието на държави членки и участници в продоволствената система.

Надеждни комуникации в селските райони

Всички земеделски стопани и всички селски райони трябва да имат връзка с бърз и надежден интернет. Това е ключов фактор за създаването на работни места, за стопанската дейност и за инвестициите в селските райони, както и за подобряването на качеството на живот, що се отнася до здравеопазването, развлеченията и електронното управление. Достъпът до високоскоростен широколен-тов интернет също ще даде възможност за интегриране на прецизното земеделие и използването на изкуствен интелект. Това ще позволи на ЕС да използва пълноценно лидерската си позиция на световната сцена в областта на спътниковите технологии. Това в крайна сметка ще доведе до намаляване на разходите за земеделските стопани, подобряване на управлението на почвите и качеството на водите, ограничаване на използването на торове и пестициди, намаляване на емисиите на парникови газове, подобряване на биологичното разнообразие и създаване на по-здравословна околна среда за земеделските стопани и гражданите. Комисията има за цел да ускори въвеждането на високоскоростен широколен-тов интернет в селските райони, за да може до 2025 г. да се постигне целта за 100% достъп.

Повече инвестиции

Ще бъдат необходими инвестиции за насърчаване на иновациите и създаване на устойчиви продоволствени системи. Чрез гаранции от бюджета на ЕС фондът InvestEU ще насърчава инвестициите в сектора на селското стопанство и хранително-вкусовата промишленост чрез намаляване на рисковете за инвестициите на европейските корпорации и улесняване на достъпа до финансиране за МСП и дружествата със средна пазарна капитализация. През 2020 г. рамката на ЕС за улесняване на инвестициите за устойчиво развитие (таксономия на ЕС), както и обновената стратегия за финансиране за устойчиво развитие, мобилизираха финансовия сектор за повече инвестиции с оглед на устойчивото развитие, включително в сектора на селското стопанство и производството на храни. С ОСП все по-активно ще се улеснява подкрепата за инвестиции, за да се подобри гъвкавостта и да се ускори екологосъобразната и цифровата промяна на стопанствата.

Глобален преход

ЕС насърчава глобалния преход към устойчиви системи в сектора на селското стопанство и хранително-вкусовата промишленост в съот-

ветствие с целите на стратегията „От фермата до трапезата“ и целите за устойчиво развитие. С помощта на своите външни политики, включително международното сътрудничество и търговската политика, ЕС цели да постигне алианси в областта на екологията за устойчиви продоволствени системи с всички свои партньори в двустранни, регионални и многостранни форуми. Това включва сътрудничество с Африка и съседни и други партньори, като се вземат предвид различните предизвикателства в различните части на света. За да се гарантира успешен преход в световен мащаб, ЕС насърчава и осигурява възможност за разработването на комплексни и интегрирани решения, които са от полза за хората, природата и икономическия растеж.

В подкрепа на екологичния преход ЕС използва и други съответни политики, включително търговската политика, като се стреми да гарантира включването на амбициозни цели за устойчивост във всички свои двустранни търговски споразумения. Съюзът гарантира цялостно изпълнение и прилагане на разпоредбите за търговия и устойчиво развитие във всички търговски споразумения, включително чрез главния служител на ЕС по правоприлагането в областта на търговията.

Науката играе още по-голяма
роля в новата ОСП.
© European Union 2019 - Source EP

Еврокомисар Войчеховски:

„От фермата до трапезата“ ще промени стандартите за маркетинг на селскостопански продукти

Интервюто взе Лилия АЛЕКСАНДРОВА

Стратегията „От фермата до трапезата“ ще бъде основният политически документ, според който ще се оформят правилата на Европейския съюз в областта на храните през новия програмен период на Общата селскостопанска политика. За да разкаже повече за нея потърсихме за интервю еврокомисаря по земеделие Януш Войчеховски.

- Еврокомисар Войчеховски, какви промени могат да очакват производителите на селскостопанска продукция и храни в ЕС във връзка със стратегията „От фермата до трапезата“?

- Стратегията „От фермата до трапезата“ предвижда редица действия на различни етапи от хранителната верига с цел да ускори прехода към по-устойчиви хранителни системи и да допринесе за постигането на целите на Зелената сделка.

От 2019 г. Януш Войчеховски е комисар по земеделие и развитие на селските райони на ЕС. © European Union, 2021

Политиката на ЕС за храните е в съзвучие с Общата селскостопанска политика. © European Union 2019 - Source EP

В рамката на тази стратегия новата Обща селскостопанска политика, например, ще предостави набор от инструменти и мерки за подкрепа, които ще позволят на земеделския сектор да инвестира повече в устойчиви земеделски практики, с цел намаляване на употребата на пестициди и антимикробни средства, оптимизиране използването на хранителни вещества и плодородието на почвата, като същевременно инвестира в прилагането на методи за органично земеделие.

Допълнителни инициативи в областта на пестицидите, фуражните добавки и семена ще улеснят например разрешаването за употреба на иновативни и екологично чисти продукти, както и на

по-устойчиви на климата и адаптирани към местните условия сортове семена, които ще помогнат на европейските фермери да бъдат по-конкурентоспособни и да реагират по-добре на потребителското търсене.

При преработката на храни ще бъдат преразгледани маркетинговите стандарти за селскостопански продукти и ще се наложи актуализиране на определени дефиниции, обозначения и разпоредби за етикетирание, които играят ключова роля в области като общественото здраве. Например ще бъде намалено захарното съдържание на конфитюри и сокове, ще бъде ясно посочен срокът на годност на продукти като яйцата с цел да бъдат намалени хранителните отпадъци. Важна промяна се очаква и при създаването на хранителни профили, за да се ограничи популяризирането на храни с високо съдържание на сол, захар и/или мазнини. Други инициативи на Комисията имат за цел да интегрират изискванията за устойчивост в корпоративните стратегии на хранителната индустрия.

Международното сътрудничество и търговската политика на ЕС ще играят решаваща роля в цялостния глобален преход към устойчиви системи на храните. ЕС ще се стреми да гарантира амбициозни клаузи за устойчивост във всички двустранни търговски споразумения с трети страни и ще участва активно в разработването

Големите производители на храни в ЕС ще трябва да включат изискванията за устойчивост в своите стратегии за развитие.
© European Union, 2021 (4)

на зелени съюзи с нашите търговски партньори, за да гарантира, че вносните храни продължават да отговарят на съответните разпоредби на ЕС и стандарти, и че заедно можем да преминем към по-устойчиви хранителни системи в световен мащаб.

Интервюто е публикувано в брой 110 на списание „Агрозона“.

Европейската комисия се ангажира, да създаде условия за ограничаване на дъмпинговия внос на земеделска продукция в ЕС.
© European Union, 2021

Първи стълб на ОСП и „зелените директни плащания“

Първи стълб на ОСП се състои в директните плащания (ДП) и пазарната подкрепа за земеделските производители, като средствата по този стълб представляват две трети от целия бюджет за ОСП. Ролята на ДП е да се гарантира запазването на селскостопанската дейност в ЕС, като се осигурява минимална стабилност на доходите на фермерите. По този начин те поддържат дългосрочната жизнеспособност на фермите и ги защитават от колебания на цените. Преките плащания са средно 30% от селскостопанските доходи на равнище ЕС. Освен това директните плащания са един вид възнаграждение за някои аспекти на работата на стопаните, които не са свързани с пазарите, но въпреки това представляват важни обществени блага за всички европейци. В реформата на ОСП от 2013 г. бе определено 30% от бюджета за директните плащания да бъдат насочени за т. нар. „зелени директни плащания“, свързани с прилагането на ефективни селскостопански практики за опазване на биоразнообразието, качеството на почвите и околната среда като цяло – например, за диверсификация на културите, поддържане на постоянни пасища и екологично насочени площи в стопанствата.

Директните плащания частично компенсират разликата между дохода от селскостопанска дейност и доходите в други икономически отрасли. © European Union 2019 - Source EP

Ролята на директните плащания

Директните плащания частично компенсират разликата между дохода от селскостопанска дейност и доходите в други икономически отрасли. Тези плащания осигуряват важна защитна мрежа за сигурност на доходите, осигурявайки извършването на селскостопанска дейност във всички части на Съюза, включително в райони с природни ограничения (които също получават доходи от плащания в рамките на политиката за развитие на селските райони) със съответните различни икономически, екологични и социални ползи, включително обществени блага. Затова директните плащания остават съществена част от ОСП в съответствие със свързаните с нея задължения, произтичащи от ДФЕС.

Правилата, регламентиращи директните плащания, се определят на равнище ЕС, а прилагането им се управлява пряко от всяка държава членка на принципа, известен като „споделено управление“. Това означава, че националните органи отговарят за администрирането и контрола на директните плащания на земеделските стопани в своята страна. Всяка държава членка (ДЧ) може да прояви до известна степен гъвкавост в начина, по който предоставя тези плащания, за да бъдат

Ролята на директните плащания за стабилизиране и улесняване на приспособяването придобиват все по-голямо значение.
© European Union 2019 - Source EP

отчетени националните условия за земеделие, които се различават много в рамките на ЕС.

Условия за допустимост

За да получават директни плащания, земеделските стопани трябва да подават всяка година заявление за подпомагане, като декларират всички земеделски парцели в стопанството и/или животни, както и схемите за подпомагане. Директните плащания са предмет на условия за допустимост. Например, изисква се земеделският производител да е активен и стопанството му да се намира в рамките на ЕС и пр. Плащанията не са свързани с произведените количества, което насърчава земеделските стопани да произвеждат в зависимост от търсенето на пазара. Освен това плащанията на земеделските производители могат да бъдат намалени, ако те не спазват ясно определени правила относно безопасността на храните, здравето и хуманното отношение към животните и опазването на околната среда. Това взаимодействие между плащанията и спазването на правилата е известно като кръстосано съответствие. ДП се предоставят на земеделските стопани под формата на основно подпомагане на доходите въз основа на обработваните хектари земя. Това т.нар. основно плащане се допълва от няколко други схеми за подпомагане, насочени към конкретни цели или видове земеделски стопани:

- Директно плащане за селскостопански практики, благоприятни за климата и околната среда задължително за ДЧ и за фермерите;
- Плащане за млади земеделски стопани;
- Преразпределително плащане за предоставяне на по-голяма подкрепа на малките и средните стопанства (когато е приложимо);
- Плащане за райони с природни ограничения, в които условията за селскостопанска дейност са особено трудни, например планински райони (когато е приложимо);
- Схема за дребни земеделски стопани, опростена схема за дребни земеделски стопани, която заменя другите схеми на ДП, осигуряващи право на подпомагане (когато е приложимо);
- Доброволно обвързано с производството подпомагане, за да се помогне на определени сектори, които са изправени пред затруднения (когато е приложимо);
- Специално плащане за култура памук (когато е приложимо);
- Допълнителни национални директни плащания. Ролята на директните плащания за стабилизиране и улесняване на приспособяването придобиват все по-голямо значение, особено в контекста на нарастващата нестабилност на селскостопанските пазари, натиска на международната конкуренция, породен от нови търговски споразумения на ЕС.

Директните плащания в България за периода 2015-2020 г.

Поради изискванията на реформираната Обща селскостопанска политика през периода 2015-2020 г. в България са въведени промени при прилагането на многопластова структура на директните плащания.

Основни схеми за подпомагане

Схема за единно плащане на площ (СЕПП)

С цел постигането на последователност в прилаганата политика и отчитането в максимална степен на националната специфика СЕПП в България се прилагаше до 31 декември 2020 г. За да достигне подпомагането до по-широк кръг от стопанствата, които могат да получават директни плащания, е намален на 0.5 ха за всички видове стопанства.

Преразпределително плащане

По-справедливо насочване на плащанията се цели да бъде постигнато чрез използване на Схемата за преразпределително плащане. Бюджетът по схемата е в рамките на приблизително 7% от националния таван за директни плащания, като завишено подпомагане се прилага за първите 30 ха на всички стопанства.

Схема за дребни земеделски стопани

С цел повишаване на конкурентоспособността на малките земеделски стопанства и осигуряване на допълняемост на доходите се прилага отделна схема, насочена към най-малките стопанства. Тя замества подпомагането по всички други схеми за директна подкрепа, но не замества плащанията по схемите за Преходна национална помощ;

Правилата за директните плащания се определят на равнище ЕС, а прилагането им се управлява пряко от всяка държава членка на принципа на „споделеното управление“.
© European Union, 2021

От 2015 г. директни плащания се отпускат само на активни фермери.

Схема за млади земеделски стопани

Стимулиране на навлизането на млади земеделски стопани в селскостопанския сектор е предвидено да се осъществява чрез отделна схема.

Преходна национална помощ

Концепцията за бъдещото прилагане на директните плащания предвижда страната да се възползва от възможността за предоставяне на преходна национална помощ, която е предназначена само за сектори, които през 2013 г. са били обект на национални доплащания, и при конкретните параметри на прилаганите през 2013 г. схеми. Приложимите схеми за преходна национална помощ от 2015 г. са схема за преходна национална помощ за земеделска земя на хектар; схема за преходна национална помощ за тютюн, необвързана с производството; схема за преходна национална помощ за говеда, необвързана с производството; схема за преходна национална помощ за овце майки и кози майки, обвързана с производството.

Специално плащане за памук.

От 2015 г. земеделските стопани, които отглеждат памук, могат да получат допълнителна подкрепа към основното си плащане на площ

Намаление на плащанията

С цел по-балансирано разпределение на средствата за директни плащания между земеделските стопани ще се прилага намаление на плащането по СЕПП след приспадане на разходите за заплати, осигуровки и данъци, реално платени и декларирани от земеделския стопанин, които са свързани със земеделската му дейност. Прилагането на този инструмент предвижда намаление за сумите над 150 000 евро в размер на 5%, а за суми над 300 000 евро - 100%.

Инструменти на прилагането на политиката за директни плащания

Активен фермер

Съгласно изискванията на Регламент (ЕС) 1307/2013 от 2015 г. директните плащания се отпускат само на активни фермери. Дефиницията за активен фермер предвижда да не могат да по-

Изискванията за активен фермер не се прилагат за стопани, които за предходната година са получили директни плащания под 3000 евро.

лучават директни плащания физически и юридически лица, чиито земеделски площи са основно (над 50%) площи, естествено поддържани в състояние, подходящо за паша или обработка, и върху които не се извършват минимални земеделски дейности. В Регламент (ЕС) 1307/2013 е определен негативен списък от лица, на които няма да бъдат отпускани директни плащания, а именно физически и юридически лица, които експлоатират летища, железопътни услуги, водни съоръжения, услуги в сферата на недвижимите имоти, спортни игрища и места за отдих. С национално решение негативният списък за България е допълнен с държавни и общински органи, учреждения и юридически лица, които обслужват дейността на държавен или общински орган. Изискванията за активен фермер не се прилагат за земеделски стопани, които за предходната година са получили директни плащания под 3000 евро.

Селскостопански практики, благоприятни за климата и околната среда (зелени директни плащания)

Една от целите на новата ОСП е подобряването на екологичните параметри на земеделските земи чрез въвеждането на задължителен компонент „екологизиране“ на директните плащания, които подкрепят селскостопанските практики, благоприятни за климата и околната среда. Приносът на земеделието в поддържането на екологичния баланс на територията на България се извършва чрез прилагането на т. нар. „зелени директни плащания“.

Бюджетът, определен за зелени плащания, е в размер на 30% от тавана за директни плащания. Зелените плащания се прилагат от кампания 2015. Земеделските стопани, които имат право да получат плащане по СЕПП, трябва да спазват в рамките на всички свои хектари, отговарящи на условията за подпомагане, селскостопански практики, благоприятни за климата и околната среда. За целите на екологизирането тези практики могат да бъдат диверсификация на културите, запазване на постоянно затревените площи и поддържане на екологично насочените площи.

Диверсификация на културите.

Тук се включва изискване за отглеждане на няколко различни култури в стопанството с цел избягване на монокултурното производство. Прилага се при стопанства с размер на обработваемата земя над 10 хектара.

- Стопанства с обработваема земя между 10 ха и 30 ха трябва да отглеждат поне 2 култури, като основната култура да не заема повече от 75% от общата обработваема площ;
- Стопанства с обработваема земя над 30 ха следва да имат поне 3 култури. Основната култура не следва да бъде на повече от 75% от обработваемата площ. Двете основни култури не трябва да заемат повече от 95% от обработваемата земя.

Поддържане на съществуващи постоянно затревени площи

Държавата има задължение да определи екологично чувствителни постоянно затревени площи в зоните по Натура 2000 и да въведе забрана за разораване на тези площи от земеделските стопани. Земеделските стопани не трябва да преобразуват и/или разорават постоянно затревените площи, разположени в тези зони. Държавата трябва да гарантира, че съотношението на постоянно затревени площи спрямо общата земеделска площ, декларирана от земеделските стопани, не намалява с повече от 5%. Слой „Постоянно затревени площи“ е нормативно определен в Закона за подпомагане на земеделските производители и въвежда забрана за преобразуването и разораването от земеделските стопани на постоянно затревените площи, включени в слоя.

Екологично насочени площи (ЕНП)

Поддържането на екологично насочени площи се прилага от 2015 г. при стопанства с обработваема земя над 15 ха. Най-малко 5% от декларираната обработваема земя следва да е заета от екологично насочени площи. Съобразно националната специфика България прилага пълния списък ЕНП, установен в Регламент (ЕС) 1307/2013, с изключение на традиционните каменни стени, горско-земеделски системи и залесени територии. Като ЕНП се отчитат следните площи:

- земя, оставена под угар
- тераси
- особености на ландшафта:
 - ✓ живи плетове или обрасли с дървесна растителност ивици с широчина до 10 м;
 - ✓ отделни дървета с корона с диаметър, не по-малък от 4 м;
 - ✓ дървета в редица с корона с диаметър, не по-малък от 4 м, и разстояние между короните до 5 м;
 - ✓ дървета в група, свързани от застъпващи се корони и полски горички с максимална площ и в двата случая 0,3 ха;
 - ✓ синори (полски граници) с широчина между 1 и 20 м., върху които не се произвежда земеделска продукция;
 - ✓ езерца с размер до 0,1 ха с ивица крайречна растителност по протежение на водата

Зелените плащания се прилагат в България от кампания 2015 г.

- с широчина до 10 м в размера на езерцата;
- ✓ канавки с максимална ширина 6 м, включително открити водни течения за целите на напояването или отводняването.
- буферни ивици
- ивици от допустими хектари по протежение на горски територии
- площи с дървесни култури с кратък цикъл на ротация (топола, върба, черна елша, сребролистна липа, полски бряст, леска, източен чинар и черница – въведени в номенклатурата за наименованието на културите и техните кодове през капания 2014)
- площи с междинни култури или зелена покривка
- площи с азотфиксиращи култури. Списъкът на определените култури включва: нахут, детелина, бакла, леща, лупина, грах, фий, еспарзета, звездан, соя, бурчак (горчив фий), фъстък, люцерна (алфалфа), боб (обикновен фасул), боб (апсержов боб, вигна).

Обвързано с производството директно подпомагане 2015-2020 г.

Подпомагането на уязвими и приоритетни сектори е осъществено посредством прилагането на схеми за обвързано с производството подпомагане. Бюджетът, определен по схемите за обвързана подкрепа, е в размер на 13% от тавана за директни плащания за секторите „Животновъдство“ и „Плодове и зеленчуци“ и 2% за обвързано подпомагане на протеинови култури.

За малките стопанства се прилага схема, която замества подпомагането по схемите за директна подкрепа, но не замества плащанията по Преходната национална помощ.

Допустимост на площите за подпомагане

Допустими за подпомагане са земеделските площи, върху които се извършва земеделско производство или се поддържат в състояние, което да ги прави подходящи за паша или обработване. За поддържането на земеделската площ в състояние, което да я прави подходяща за паша или обработване, в съответствие с предназначението на площта, трябва да бъде приложена поне една от следните дейности:

- ✓ изораване
- ✓ дисковане
- ✓ подрязване на тревата и/или премахване на плевели и храсти
- ✓ почистване и обработка с хербициди
- Земите под угар са допустими за подпомагане, когато върху тях е извършена най-малко една почвена обработка до 31 май на годината на кандидатстване и се поддържа максимална височина на тревостоя от 0,5 м.
- Допустими за подпомагане са постоянно затревените площи, когато:
 - ✓ на тях има не повече от 100 броя дървета и/или храсти на хектар с височина над 0,5 м (за клек и хвойна - независимо от височината), които са с мозаечно разположение
 - ✓ на тях има мозаечно разположени сгради, съоръжения, скали, скални участъци, ерозирани или оголени терени, които заемат не повече от 10 % от общата площ на пасището след изключване на неподходящите за подпомагане площи

Постоянно затревени площи са:

- ✓ Постоянните или временни пасища, които са допустими, в случай че се използват за паша на минимум 0,15 животински единици на хектар
- ✓ Ливадите за косене, които са допустими при поддържане на максимален тревостой от 0,7 м. във всеки момент от годината
- ✓ Постоянно затревени площи, поддържани в състояние, позволяващо извършване на паша или косене, които са допустими при поддържане на максимален тревостой от 0,35 м. във всеки момент от годината

Стълб 2

Развитие на селските райони

Развитието на селските райони е „вторият стълб“ на Общата селскостопанска политика, който подсилва „първия стълб“ на подпомагането на доходите и пазарните мерки чрез укрепване на социалната, екологичната и икономическата устойчивост на селските райони. Приносът на ОСП към целите на ЕС за развитие на селските райони се подкрепя от Европейския земеделски фонд за развитие (ЕЗФРСР). Бюджетът на ЕЗФРСР за периода 2021-2027 г. възлиза на 95,5 милиарда евро, които включват инжекция от 8,1 милиарда евро от инструмента на ЕС за възстановяване на Next generation EU, за да се помогне за справяне с предизвикателствата на пандемията от COVID-19. Правилата за изразходване на средствата за развитие на селските райони през периода 2021-2022 г. са определени в Преходния регламент за ОСП, приет на 23 декември 2020 г. Регламентът до голяма степен разширява съществуващите правила, първоначално въведени за периода 2014-2020 г., с някои допълнителни елементи, за да се осигури гладък преход към бъдещото законодателство в областта, което да влезе в сила през 2023 г.

Характеристики на ПРСР

Разходи за климата и околната среда

Най-малко 30% от финансирането за всяка ПРСР трябва да бъде насочено към мерки от значение за околната среда и изменението на климата. Го-

ляма част от него се отпуска чрез безвъзмездни средства и годишни плащания на земеделски стопани, които преминават към по-екологосъобразни практики.

Подкрепа за действия на местно равнище

Поне 5% от ПРСР трябва да бъдат насочени към действия, основани на подхода LEADER - водено от общностите местно развитие.

Насърчаване на Интелигентните селища

Програмите за развитие на селските райони могат да подкрепят инициативата Интелигентни селища, която има за цел да предостави широк набор от инструменти за насърчаване, даване на възможност и подпомагане на иновациите в селските райони в цяла Европа, като се обърне внимание на общите предизвикателства, пред които са изправени гражданите, живеещи в селски райони.

Финансови инструменти

Чрез финансовите инструменти ЕЗФРСР функционира като източник на заеми, микрокредити, гаранции и капиталови инструменти, които са на разположение на получателите в областта на селското стопанство, горското стопанство и селските райони, осъществяващи финансово жизнеспособни проекти в подкрепа на приоритетите на ЕЗФРСР. Fi-Compass съдържа повече информация относно финансовите инструменти по ЕЗФРСР.

Съобразно националната специфика България прилага пълния списък ЕНП, с изключение на традиционните каменни стени, горско-земеделски системи и залесени територии.

ПРСР 2014-2020 г. в България

Българската Програма за развитие на селските райони беше официално приета от Европейската комисия на 26 май 2015 г. Програмата съдържа приоритетите на България за използване на 2,9 млрд. евро публични пари, които са на разположение за периода 2014-2020 г. Тук се включват 2,4 млрд. евро от бюджета на ЕС, в това число 28 милиона евро, преведени от българския пакет за директни плащания по ОСП и 0,5 милиарда евро национално финансиране.

По отношение на първата цел за подобряване на конкурентоспособността и балансирано развитие на селскостопанския и горския сектор в страната, в програмата е разписано, около 3500 земеделски стопанства и около 120 компании, работещи в горския сектор, да получат инвестиционна подкрепа. Над 4000 малки земеделски стопани трябва да получат подкрепа за развитие на своите ферми, а 1630 млади фермери да получат помощ за стартиране, за да стартират своя бизнес. Съгласно втората цел за защита и устойчиво управление на екосистемите, ефективно използване на природните ресурси и смекчаване и адаптиране към изменението на климата, подкрепата за преобразуване и поддържане на биологичното земеделие обхваща около 46 000 ха, от които 23 000 ха са в преход към органично земеделие.

Агроекологичните и климатичните мерки е предвидено да бъдат приложени върху 113 000 ха и 60 000 ха в определените зони от Натура 2000 се очаква да се възползват от компенсаторната подкрепа. В рамките на третата цел на социално-икономическото развитие на селските райони е предвидено да бъдат създадени над 4200 работни места чрез диверсификация и развитие на малки предприятия и още 600 работни места чрез прилагане на стратегии за местно развитие. Една трета от селското население би трябвало да усети предимствата от подобрената инфраструктура.

Важните приоритети в ПРСР

Българската ПРСР 2014-2020 г. финансира действия по всичките шест приоритета за развитие на селските райони, със специален акцент върху конкурентоспособността на агросектора и устойчиво

Инвестициите за диверсификация в неземеделски дейности е предвидено да достигнат 1 600 предприятия в периода 2014-2020 г.

чивото горско стопанство, както и социалното включване и местното развитие в селските райони. Специална тематична подпрограма е насочена към устойчивото развитие на малките ферми. Фокусът на всеки приоритет е обяснен накратко по-долу.

Трансфер на знания и иновации в селското, горското и селското пространство

В рамките на този приоритет ПРСР има за цел да подпомага трансфера на знания и информационни действия, консултантски услуги, управление на стопанството и сътрудничество. Около 4800 души, заети в селскостопанския и горския сектор, е предвидено да повишат своите знания и умения чрез обучения. Общият брой действия за сътрудничество е 470, докато 20 оперативни групи в рамките на европейското партньорство за иновации получават подкрепа.

Конкурентоспособност на агросектора и устойчиво горско стопанство

Броят на стопанствата, които е предвидено да бъдат подкрепени да направят инвестиции, е 3500 (1%), докато броят на бенефициентите, които е предвидено да получат помощ за стартиране за развитие на малки ферми, е 4060. 1630 (0,44

%) земеделски стопанства ще получат помощ за стартиране за млади фермери. Предвижда се и подкрепа за подобряване на икономическите резултати на 120 компании, работещи в горския сектор.

Организация на хранителната верига, включително преработка и маркетинг на селскостопански продукти, хуманно отношение към животните и управление на риска в селското стопанство

450 земеделски стопанства (0,12 %) е предвидено да получат подкрепа за участие на местните пазари и къси вериги на доставки, както и в организации на производители. Около 1555 операции, свързани с инвестиции за производство или маркетинг на селскостопански продукти, е предвидено да получат финансиране, както и 40 групи производители, включващи 170 земеделски стопанства.

Възстановяване, съхраняване и подобряване на екосистемите, свързани със селското и горското стопанство

Подкрепата за преминаване към биологично земеделие обхваща 23 000 ха и още 23 000 ха, свързани с поддържане на дейностите, свърза-

ни с биологичното земеделие. Подмерките за агроекология и климат е предвидено да бъдат приложени върху 113 000 ха. 60 000 ха в определени зони от Натура 2000 могат да се възползват от компенсаторна подкрепа. Плащанията за райони с природни ограничения са планирани за покриване на 310 000 ха планински райони и 220 000 ха други области, изправени пред значителни природни ограничения. Що се отнася до горското стопанство, 8 750 000 евро публично финансиране е планирано да бъде изразходвано за горско-екологични и климатични дейности и опазване на горите.

Ефективност на ресурсите и климат

Производството на възобновяема енергия е предвидено да бъде подкрепено чрез 335 инвестиционни операции, а други 505 са насочени към подобряване на енергийната ефективност в селскостопанския сектор и хранително-вкусовата промишленост. Инвестициите в управлението на добитъка с оглед намаляване на емисиите на парникови газове и/или амоняк (третиране на оборски тор) засягат повече от 18 000 животински единици (1,6 % от общия брой). Очаква се над

Около 4800 души, заети в селскостопанския и горския сектор, е предвидено да повишат своите знания и умения чрез обучения със средства по ПРСР 2014-2020.

Fi-Compass съдържа повече информация относно финансовите инструменти по ЕЗФРСР.

2000 ха земеделска и горска земя да бъдат включени в договори за управление, допринасящи за поглъщането и съхраняването на въглерод.

Социално включване и местно развитие в селските райони

Повече от 4200 работни места е предвидено да бъдат създадени чрез диверсификация и развитие на малки предприятия, а още 600 работни места - чрез прилагане на стратегиите за местно развитие LEADER. Инвестициите за диверсификация в неземеделски дейности е предвидено да достигнат 1 600 предприятия. Една трета от селското население се очаква да се възползва от подобрената инфраструктура. Предвидена е подкрепа за 60 местни групи за действие по LEADER за прилагане на стратегии за местно развитие, обхващащи 23 % от селското население. 1,64 % от селското население ще може да се възползва от подобрения достъп до широколентова инфраструктура от ново поколение.

Четирите най-големи мерки за ПРСР в бюджетно отношение (общо публично финансиране) са:

- 841 милиона евро за Мярка 4: инвестиции във физически активи
- 626 милиона евро за Мярка 7: основни услуги и обновяване на селата

- 276 милиона евро за Мярка 13: плащания в райони, изправени пред естествени или други специфични ограничения
- 271 милиона евро за Мярка 6: развитие на фермите и бизнеса

Фил Хоган, комисар на ЕС по земеделието и развитието на селските райони (2014-2019 г.):

„Една от най-силните страни на нашата концепция за развитие на селските райони е, че имаме основни приоритети, но от всяка държава членка или регион зависи да разработва програми, които отговарят на тяхното положение. Например, Българската програма има специфични тематични проекти за малките ферми. Тя също така ще повиши конкурентоспособността на сектора на плодове, зеленчуците и животновъдството и ще отговори на екологичните проблеми, като подкрепя биологичното производство.“

ОСП ще бъде още по-зелена

Решението за реформа на ОСП беше взето през 2013 г. в разгара на рецесията. Оттогава насам икономическата и институционалната среда се промениха. Отново започна да се наблюдава растеж, макар и слаб, но вследствие на пандемията от COVID-19 неговите стойности станаха отрицателни. Освен това важни геополитически процеси като излизането на Обединеното кралство от ЕС през януари 2020 г. и кризата в традиционното партньорство между ЕС и САЩ след избирането на президента Доналд Тръмп увеличиха несигурността на пазарите. Многостранното търговско сътрудничество премина в застой, а двустранните споразумения, които се сключват все по-често, не бяха в състояние да смекчат протекционистките тенденции и търговските конфликти. И накрая, успоредно с влизането в сила на Парижкото споразумение (COP 21) се наблюдаваха нови предиз-

викателства, свързани с изменението на климата и устойчивостта, а технологичните иновации, и по-специално цифровата революция, оказват значително въздействие върху производството, преработката и разпространението на храни.

Въз основа на проекта за МФР от май 2018 г. Комисията представи законодателната рамка за ОСП за периода 2021 – 2027 г. В центъра на реформата е моделът за прилагане на ОСП, насочен към резултатите и принципа на субсидиарност, който предоставя на държавите членки много по-важна роля по отношение на интервенциите в селското стопанство. Ролята на Съюза е да определи ключовите параметри – цели на ОСП, основни изисквания, главни видове интервенции по първи и втори стълб, а държавите членки изгот-

Около 8,5 % от земеделската площ в ЕС се използва за биоземеделие, а до 2030 г. се очаква този дял да достигне 15—18 %.
© European Union 2019 - Source EP

вят многогодишни стратегически планове с оглед на постигането на специфичните цели и съгласуваните помежду им целеви нива.

Девет общи цели

Новата ОСП се съсредоточава върху девет цели, отразяващи нейната икономическа, екологична и социално-териториална многофункционалност. ОСП 2027 запазва двата си стълба, както и двата фонда за селското стопанство, предназначени да подкрепят националните програми чрез набор от мерки в рамките на един интегриран подход. Директните плащания продължават да бъдат приоритетни елементи в новата ОСП. Освен новото управление на ОСП други важни елементи на предложенията за реформа са, както следва:

- » Що се отнася до първия стълб се дава нов тласък на преразпределението на прякото подпомагане: Комисията предложи да се намалят плащанията над 60 000 евро и да се въведе задължителен таван (максимално 100 000 евро на стопанство). Освен това секторните програми за интервенции се прехвърлят от общата организация на селскостопанските пазари към новите национални стратегически планове.
- » Новата „архитектура за екологизиране“ на ОСП е много по-гъвкава по отношение на проектирането и на управлението, което се възлага на националните органи. Тя има три направления: нова система от предварителни условия (задължителна, но по-гъвкава по отношение на детайлите); екосхеми за климата и околната среда (които ще бъдат финансирани от ЕФГЗ и които ще заместят досегашните плащания за

Държавите-членки ще имат национални планове за биопроизводство, които ще допълнят националните стратегически планове по ОСП. © European Union 2019 - Source EP

- екологизиране) и мерки в областта на агро-екологията и климата (финансирани от ЕЗФРСР).
- » Що се отнася до втория стълб: ЕЗФРСР вече не е структурен фонд от общата рамка на политиката на сближаване; делът на съфинансиране е намален с десет процентни пункта; Комисията обединява интервенциите си с оглед на опростяването; и накрая правилата на програмата Leader вече ще бъдат от компетентността на политиката на сближаване, въпреки че тяхното финансиране се осигурява от бюджета за селското стопанство.

Преговорите в областта на селското стопанство съвпаднаха с обсъжданията относно „Европейския зелен пакт“, чието начало беше поставено на 11 декември 2019 г. чрез съобщение на Комисията. Зеленият пакт предвижда в срок до 2050 г. да се изгради модел за устойчиво и неутрално по отношение на климата развитие, който ще окаже огромно въздействие върху европейската агрохранителна система. През май 2020 г. бяха направени конкретни предложения, а именно под формата на стратегията за биологичното разнообразие за 2030 г. и стратегията „От фермата до трапезата“, насочени към повишаване на продоволствената сигурност, намаляване на употребата на пестициди, торове и антибиотици, подпомагане на иновациите в селското стопанство и подобряване на информацията за потребителите. В съответствие с препоръките на Комисията от декември 2020 г., отправени към всяка държава членка, на-

соките за действие, приети в рамките на Зеления пакт, следва да бъдат последвани от национални стратегически планове, които следва да бъдат представени през 2021 г. и да бъдат прилагани от 2023 г. нататък.

Какво ново в ОСП?

Новата ОСП ще насърчава развитието на устойчив и конкурентоспособен селскостопански сектор, който може да подпомогне препитанието на земеделски производители и да осигури здравословна и устойчива храна за обществото, както и оживление в селски райони. Селското стопанство и селските райони са от основно значение в контекста на Европейската зелена сделка, а новата ОСП ще бъде ключов инструмент за постигане на амбициите, заложиени в стратегиите „От фермата до трапезата“ и за биологичното разнообразие. Силен акцент в тази модернизирана политика се поставя върху изпълнението и резултатите.

За периода 2023 – 2027 г. общата селскостопанска политика е изградена около девет ключови цели, въз основа на които страните от ЕС ще създават своите стратегически планове по ОСП.

Националните стратегически планове

Всяка страна членка на ЕС ще разработи национален стратегически план по ОСП, съчетаващ финансиране за подкрепа на доходите, развитие

Екосхемите в новата ОСП ще може да се използват за стимулиране на биологичното земеделие. © European Union, 2021

на селските райони и пазарни мерки. При разработването на своите стратегически планове страните от ЕС ще допринасят за осъществяването на деветте конкретни цели чрез набор от мерки, предоставени от Комисията, които могат да бъдат приспособени към националните нужди и възможности. В рамките на стратегическите планове Комисията ще проследява дали устойчивостта се взема предвид при създаването на специфичните за пазара програми за подпомагане и обвързаната подкрепа на доходите.

Нов фокус върху резултатите

Законодателството на ОСП определя общи показатели, които са част от новата рамка за из-

Бъдещата ОСП ще включва екосхеми, обезпечени с бюджет в размер на 38—58 милиарда за периода 2023—2027 г., в зависимост от резултатите от преговорите по ОСП. © European Union 2019 - Source EP

пълнение, мониторинг и оценка. Индикаторите ще бъдат наблюдавани чрез годишни доклади за изпълнението и двугодишен преглед на изпълнението на стратегическите планове за оценка на напредъка на страните от ЕС в постигането на техните цели и на целите на ОСП. Комисията ще предложи да преобразува сегашната си мрежа от данни за счетоводството на фермите (FADN) в мрежата за данни за устойчивостта на земеделските стопанства. Идеята е да се събират данни за целите, свързани със стратегията „От фермата до трапезата“, както и други показатели за устойчивост. Чрез специализирани консултантски услуги тази мрежа ще предоставя обратна връзка и насоки за малките и големите фермери относно най-добрите практики за подобряване на техните икономически, екологични и климатични показатели.

Подкрепа за иновациите

ОСП ще насърчава увеличаването на инвестициите в научни изследвания и иновации и ще дава възможност на земеделските стопани и на селските общности да се възползват от тях. Предвидено е да бъдат подсилени системите за знания и иновации в селското стопанство (AKIS), чрез които се подкрепят създаването и реализирането на новаторски проекти, разпространяването

Дигиталните технологии улесняват дейностите в селското стопанство.

Успешните стратегии за системи за знания и иновации в селското стопанство включват четири основни групи действия:

1. Засилване на обмена на знания и укрепване на връзките между изследванията и практиката;
2. Укрепване на всички консултантски услуги в областта на селското стопанство и засилване на тяхната взаимосвързаност в рамките на системите за знания и иновации в селското стопанство;
3. Засилване на мултидисциплинарните и трансграничните интерактивни иновации;
4. Подкрепа за цифровия преход в селското стопанство.

на техните резултати и максимално широкото им използване.

В националните стратегически планове ще трябва да бъдат включени Национални стратегии за създаване на системи за знания и иновации в селското стопанство.

Как се променя ОСП през годините

Общата селскостопанска политика претърпя пет големи реформи, последните от които са през 2003 г. (междинен преглед), през 2009 г. („оценка на здравословното състояние“) и през 2013 г. (за финансовия период 2014—2020 г.). Първите дискусии относно ОСП след 2020 г. започнаха през 2016 г., а съответните законодателни предложения бяха представени през юни 2018 г.

Последователните реформи на ОСП позволиха приспособяването на използваните механизми за постигане на целите, поставени от Договора за Европейския съюз. Последната реформа поставя нови цели в ОСП: икономически - гарантиране на продоволствена сигурност чрез жизнеспособно селскостопанско производство, подобряване на конкурентоспособността и разпределението на стойността в хранителната верига; екологични - устойчиво използване на природните ресурси и борба с изменението на климата; и териториални - осигуряване на икономическа и социална динамика на селските райони.

Последната реформа поставя нови цели в ОСП.
© European Union 2019 - Source EP

ОСП се променя през годините в посока устойчивост на производството.
© European Union 2019 - Source EP

Реформата от 1992 г.: голямата промяна

От своето начало през 1962 г. ОСП изпълни целите си, като гарантира сигурността на хранителните доставки. Впоследствие в резултат на политиката на гарантирани прагови цени, прекалено високи спрямо цените на световния пазар, и на неограничената гаранция за изкупуване ОСП започва да произвежда все повече и повече излишъци. С оглед ограничаване на нарастващото разминаване между търсенето и предлагането и контрол на селскостопанските разходи Съветът прие радикална промяна в ОСП, замествайки системата за защита с цени със система за компенсаторни помощи за доходите.

След значителното намаляване на гарантираните цени за полските култури генерираните в резултат на това загуби бяха изцяло компенсирани от преките помощи на хектар. Що се отнася до животновъдството, понижаването на цените на говеждото и телешкото месо бяха компенсирани със субсидии на глава едър рогат добитък. Тези преки помощи на хектар и субсидиите на глава едър рогат добитък бяха включени в „синята кутия“ на СТО.

Програма 2000: нов етап, гоняща реформата от 1992 г.

Европейският съвет от Люксембург 1997 г. декларира, че европейското селско стопанство трябва да бъде multifunctional, устойчиво,

конкурентоспособно и да се развива на цялата територия на Съюза, и определи стратегическата цел на новата реформа. В резултат от споразумението, подписано след срещата на Европейския съвет в Берлин на 24 и 25 март 1999 г., се откриха следните основни елементи на реформата:

- Ново изравняване на цените на вътрешния пазар със световните цени, като това частично се компенсира с преките помощи за производителите;
- Въвеждане от страна на държавите на условия за съобразяване с околната среда (кръстосано спазване) с оглед отпускане на помощи и възможността за тяхното намаляване (модулиране) с цел финансиране на мерки за развитието на селските райони;
- Засилване на действащите структурни мерки в рамките на нова политика за развитие на селските райони, наричана вече „втори стълб на ОСП“, като се приемат заключенията от конференцията в Корк през 1996 г.;
- Бюджетно укрепване посредством стриктна финансова рамка за периода 2000—2006 г.

2003 г.: към ОСП, основаваща се на отделени от производството помощи

По време на срещата на високо равнище в Берлин през 1999 г. с приемането на Програма 2000 петнадесетте държави членки отправиха призив към Комисията да извърши през 2002 г. междинен преглед

за оценка на въздействието на последната реформа на ОСП. Този междинен преглед в крайна сметка се превърна в най-амбициозната реформа на ОСП до момента, съдържаща четири основни цели: по-добро свързване на европейското селско стопанство със световните пазари, подготовка за разширяването на Европейския съюз, предоставяне на по-добър отговор на новите изисквания на обществото по отношение на опазването на околната среда и качеството на продуктите (тъй като общественото мнение беше разтърсено от поредица от санитарни кризи) и постигане на по-голяма съвместимост на ОСП с търсенето от страна на трети държави.

На 26 юни 2003 г. в Люксембург европейските министри на земеделието постигнаха съгласие, което на практика реструктурира в дълбочина ОСП и въвежда поредица от нови принципи или механизми:

- Отделяне на помощите от произведените обеми с цел стопанствата да се приспособят по-добре към пазарните условия и да се намали нарушаването на производството и на пазарите на селскостопански продукти. Тези отделени от производството помощи вече се превръщат в единно плащане за стопанството, ориентирано към стабилност на доходите;
- Кръстосано съответствие (на английски език cross-compliance), което да подчини единните плащания на спазването на поредица от критерии в областта на околната среда и общественото здраве в отговор на очакванията на европейските граждани;

- Съвместимост с правилата на Световната търговска организация, доколкото отделянето на помощите имаше за крайна цел да позволи включването на схемата за единно плащане в „зелената кутия“;
- Публично преразпределяне на правата на плащане, отпуснати за стопанствата, в зависимост от референтните исторически стойности чрез два механизма: модулиране, позволяващо прехвърляне на бюджетни кредити между двата стълба на ОСП с цел укрепване на развитието на селските райони и възможното прилагане на регионален модел за отделяне, който позволява хармонизиране на плащанията на хектар, разпределени в съответствие с териториалните критерии;
- Финансова дисциплина: принцип, заложен впоследствие във финансовите прогнози за 2007—2013 г., по силата на който бюджетът на първия стълб от ОСП е замразен и са наложени задължителни годишни тавани;
- Накрая - през 2007 г. се създава единна обща организация на пазара, която систематизира механизмите за регулация на 21 съществуващи общи организации на пазара.

2009 г.: „Оценка на здравословното състояние“

С „Оценката на здравословното състояние“, одобрена от Съвета на 20 ноември 2008 г., се

преразглежда дълъг списък от мерки, прилагани след реформата на ОСП през 2003 г. Целта на проекта е:

- Засилване на цялостното отделяне на помощите посредством постепенно премахване на последните плащания, свързани с производството, като те бъдат включени в системата за единно плащане на стопанствата;
- Частично пренасочване на средства от първия стълб в полза на развитието на селските райони посредством увеличаване на процента на модулиране на преките помощи;
- Сметчане на правилата за обществена намеса и контрол на предлагането с цел да не се ограничава способността на земеделските стопани да реагират на сигналите на пазара.

Реформата от 2013 г.: по-цялостен и интегриран подход

Реформата от 2013 г. беше последният етап от този отворен и все още незавършен процес на приспособяване на ОСП чрез Регламенти (ЕС) № 1303 до 1308/2013. Основните насоки на ОСП за периода 2014—2020 г. се отнасят до:

- Превръщането на отделените от производството помощи в мултифункционална система за подкрепа. Фазата на отделянето на производството от селскостопанските помощи в полза на едно

ОСП е в съзвучие с новата стратегия на ЕС за храните – „От фермата до трапезата“, която ЕК представи през май 2020 г.
© European Union 2019 - Source EP нест

Трите институции – Европейска комисия, Европейски парламент, Съвет на ЕС - създават облика на ОСП заедно с други заинтересовани страни.
© European Union 2019 - Source EP

Науката търси отговори на въпроса, как да се намали употребата на антибиотици и замърсяващи околната среда препарати за растителна защита. © European Union 2019 - Source EP

общо подпомагане на доходите, започнала през 2003 г., е изместена от фаза на повторно обединяване на инструментите около конкретни цели, като се премахва всякакво историческо позоваване („целови механизми“ или targeting на английски език). Еднократните плащания за земеделските стопанства са заменени със система за плащания на етажи или нива, включващи седем компонента: 1) „основно плащане“; 2) плащане за екологизиране в полза на екологични обществени блага (компонент за „екологизиране“); 3) допълнително плащане за млади земеделски стопани; 4) преразпределително плащане, което позволява да се подсили помощта за първите хектари от дадено стопанство; 5) допълнително подпомагане към приходите в областите със специфични природни ограничения; 6) помощи, обвързани с производството; 7) на последно място - опростена схема за дребните земеделски стопани. Новите помощи за хектар са предназначени единствено за активните земеделски стопани. Освен това се предвижда пакетите преки плащания, налични за всяка държава членка, да бъдат постепенно приспособени така, че всички да достигнат минимално равнище в евро за хектар до 2019 г. (процес, наречен „външно сближаване“);

- Консолидиране на двата стълба на ОСП: първият стълб, който финансира преките помощи и пазарните мерки, е изцяло за сметка на Европейския фонд за гарантиране на земеделието (ЕФГЗ); вторият стълб, който е в подкрепа на развитието на селските райони, е в режим на съфинансиране. Модулирането на преките помощи в полза на втория стълб се премахва и се заменя от задължително намаляване на основните плащания над 150 000 евро („намаляване на помощите“). Гъвкавостта между стълбовете също е увеличена: от 2015 г. държавите членки имат възможност да прехвърлят първоначално определени средства в двете посоки - до 15% от първия стълб към втория, както и до 2% за някои държави от втория стълб към първия.
- Консолидиране на инструментите на единната ОСП стават „защитен механизъм“, който се задейства единствено в случай на криза при цените и смущения на пазара. Освен това се потвърждава премахването на всички мерки за контрол върху предлагането: режимът на квотите за захарните продукти изтече през септември 2017 г., а правата за засяване на лозя бяха заменени от система от разрешителни от 2016 г. Новият режим за млякото без квоти, в сила

от 2015 г., беше предшестван от приемането на мини пакет за млякото, установен чрез Регламент (ЕС) №261/2012. От друга страна новата единна ОСП създава нов резерв за реакция при кризисни ситуации, който да може да отговори на евентуални смущения на пазарите;

- По-интегриран, целенасочен и териториален подход за развитието на селските райони. Предвижда се по-добра координация на мерките за селските райони с останалите структурни фондове. Големият набор от съществуващи инструменти в рамките на втория стълб на ОСП се опростява, за да се съсредоточи върху подпомагането на конкурентоспособността, иновациите, селското стопанство, основано на знания, навлизането на млади земеделски стопани, устойчивото управление на природните ресурси и балансираното териториално развитие.

Благодарение на ОСП европейската храна вече е глобален стандарт за храни, които са безопасни, изобилни, питателни и висококачествени. © European Union, 2021

Най-новата РЕФОРМА на ОСП:

2003 г.	Реформата на ОСП прекъсва връзката между субсидиите и производството. Сега земеделските производители получават подпомагане на доходите, при условие че се грижат за земеделската земя и изпълняват стандартите по отношение на безопасността на храните, околната среда, здравето на животните и хуманното отношение към тях.
2013 г.	ОСП е реформирана, за да се засили конкурентоспособността на селскостопанския сектор, да се насърчат иновациите и устойчивото земеделие, да се подпомогне заетостта и растежа в селските райони, както и да се определи финансова помощ за продуктивно използване на земята. Реформираната ОСП действа от 2014 г. до 2020 г.
2021 г. - 2022 г.	През тези години е в сила преходен регламент, с който ще бъдат удължени повечето правила на ОСП, които бяха в сила през периода 2014—2020 г., като ще се осигури плавен преход към бъдещата рамка на стратегическите планове по ОСП.
2023 г.	След като бъде договорена новата правна рамка, стратегическите планове по ОСП трябва да бъдат прилагани във всички държави в ЕС от 1 януари 2023 г.
2024 г.	От 2024 г. всяка страна в ЕС ще представя годишен доклад за ефективността и ще провежда годишна среща с Комисията с цел подобрение на националния стратегически план.
2025 г.	Комисията ще направи първи преглед на изпълнението на всеки стратегически план на ОСП и ще поиска - ако е необходимо - конкретни действия от държавите членки.
2026 г.	През 2026 г. ще се направи междинна оценка за ефективността на новата ОСП.
2027 г.	Комисията ще направи втори преглед на изпълнението на всеки стратегически план за ОСП.

След решенията от 2013 г. бяха предприети някои мерки с цел приспособяване на регулаторните рамки в контекста на институционалното, икономическото и бюджетното развитие. През 2016 г. беше въведен втори пакет за млякото с цел намаляване на предлагането и преодоляване на кризата с цените, която претърпяха европейските животновъди след премахването на квотите през 2015 г. Комисията организира също така конференцията „Корк 2.0“ през септември 2016 г. и отново започна дебат за политиката на развитие на селските райони след 2020 г. Тя предложи също няколко мерки за опростяване на основните актове на ОСП (според Регламента „Омнибус“), като използва междинния преглед на многогодишната финансова рамка за периода 2014—2020 г. Този процес приключи преди края на 2017 г. и новата уредба бе публикувана – това е Регламент (ЕС) №2017/2017. Също така работната група за пазарите, създадена през януари 2016 г., представи окончателния си доклад през ноември 2016 г. с предложения за подобрения в регулацията на хранителната верига и селскостопанските пазари, които следва да доведат до законодателни предложения. В крайна сметка Комисията представи своето съобщение „Бъдещето на прехраната и селското стопанство“ през ноември 2017 г., многогодишната финансова рамка за периода 2021—2027 г. през май 2018 г. и съответни-

Общата селскостопанска политика е една от най-важните политики на Европейския съюз. Това се дължи на високия ѝ дял в бюджета на Общността, а също така и на обширната територия и големия брой хора, които са пряко засегнати от нея. Значението на ОСП се определя и от факта, че тя е пряко свързана с Общия пазар и Европейския валутен съюз, които представляват ключови елементи от постигането на европейската интеграция.

те законодателни предложения през юни 2018 г., поставяйки началото на процеса на реформиране на ОСП за периода след 2020 г.

Правна база

Земеделската политика на ЕС е регламентирана в три законодателни акта, които е предвидено да влязат в сила на 1 януари 2023 г.:

- Хоризонтален регламент
- Регламент за стратегическите планове
- Регламент за общата организация на пазара

За да влязат в сила, регламентите трябва първо да бъдат приети от Европейския парламент и Съвета на ЕС. За 2021 г. и 2022 г. е налице преходен регламент, който гарантира плавен преход от действащото към новото законодателство.

ОСП се прилага с преходен регламент през 2021 г. и 2022 г.

България ще разполага с над 680 млн. евро за земеделие през двете години

Поради забавянето на влизането в сила на ОСП 2023 - 2027 г. Европейският съюз осигурява непрекъснатост на прилагането на политиката през 2021 г. и 2022 г. чрез преходен Регламент 2020/2022. С документа се осигурява продължаване на прилагането на всички схеми за директни плащания в периода до влизането в сила на правилата на новата ОСП, при същите условия и изисквания по отношение на земеделските производители. Преходният регламент позволява непрекъснатост на помощта по Програмата за развитие на селските райони към земеделските стопани, като дава възможност на страните членки да използват средства от новия програмен период по старите правила, действащи в периода 2014 - 2020 г. Така се осигурява безпроблемно продължаване на плащанията към земеделските производители до одобрението на Стратегическия план.

Акцент върху биологичното земеделие

През 2021 г. и 2022 г. България ще разполага с над 680 млн. евро, които могат да бъдат използвани чрез инвестиционните и компенсаторни мерки по ПРСР в подкрепа на земеделските стопани. Част от средствата ще бъдат заделени за обезпечаване на вече поети ангажменти по мярка 11 „Биологично земеделие“ по ПРСР 2014 - 2020 г. Освен това ще бъдат предназначени средства и за поемане на нови ангажменти по мярката, тъй като биологичното земеделие е сред водещите приоритети за страната ни. Българското земеделие ще получи и допълнителни 200 млн. евро повече чрез изпълнението на различни мерки по ПРСР. Такава възмож-

© European Union, 2021

ност предоставя инструментът „Следващо поколение ЕС“, който е част от Плана за възстановяване на ЕС от кризата, предизвикана от COVID-19.

В преходния период ще продължи прилагането и на схемите за преходна национална помощ, като се запазват същите параметри и условия за подпомагане, прилагани през 2020 година. Общият размер на преходната национална помощ, който може да бъде предоставен на земеделските стопани във всеки един от секторите, се запазва на нивото от 2020 година без намаление на бюджета през двугодишния преходен период.

Продължава приложението на СЕПП и обвързаното подпомагане

Чрез Преходния регламент се позволява през 2021 г. и 2022 г. да продължи прилагането на Схемата за единно плащане на площ. Запазва се и възможността за прилагане на преразпределителното плащане като допълнителна надбавка, за допустимите за подпомагане площи по СЕПП. С Преходния регламент се продължава и възможността за прилагането на обвързаното с производството подпомагане на приоритетни и чувствителни сектори в земеделието с параметрите от досега прилаганите схеми.

Новата „зелена архитектура“

През годините Общата селскостопанска политика засили фокуса си върху грижата за околната среда и климата. Усилията доведоха до известен успех, например по отношение на това, че между 1990 и 2014 г. емисиите на парникови газове от селскостопанския сектор на ЕС намаляха с 21 %. Също така употребата на торове в селското стопанство намаля значително, а добивите нарастваха, което е признак за повишаване на качеството на водата. В някои отношения се подобри и защитата на местообитанията на дивата флора и фауна.

Въпреки това все още има много съществени предизвикателства, свързани с околната среда. Емисиите на парникови газове остават високи, а в много райони на Европа основните природни ресурси почва, въздух и вода все още са експлоатират безогледно. Показателите за биологичното

разнообразие в земеделските стопанства и горите все още не са добри. Гражданите на ЕС очакват ОСП да има по-голям принос към грижата за околната среда и климата. От своя страна земеделските стопани, национални и регионални институции се оплакват от сложността на политиката в някои отношения и категорично настояват за намаляване на административната тежест.

По-високи зелени цели

В отговор на тези очаквания, на 1 юни 2018 г. Европейската комисия представи предложения за функционирането на ОСП след 2020 г. Предложенията съдържат изричен ангажимент за „по-високи цели“ по отношение на околната среда и климата, като същевременно се търси възможно най-голямо опростяване. Три от деветте „специфични цели“ на политиката са свързани с

околната среда и климата и те са следните:

- принос за смекчаване на последиците от изменението на климата и за адаптация към него, както и за устойчивата енергия;
- насърчаване на устойчиво развитие и ефективно управление на природните ресурси като вода, почва и въздух;
- допринасяне за защита на биологичното разнообразие, подобряване на екосистемните услуги и опазване на местообитанията и ландшафта.

Националните стратегически планове

Всяка държава членка сама определя как да постигне целите на ОСП, като описва това в своя национален стратегически план, който е съставен на базата на анализ на силните и слабите страни, възможностите и заплахите („SWOT анализ“), включително потребностите за изпълнението на целите. Определят се количествени целеви стойности по отношение на тези основни цели и се разработват „интервенции“ за постигането им въз основа на комплекс от мерки на равнището на ЕС. Преди да влязат в сила, националните стратегически планове се оценяват от Комисията. Също така всяка година институцията прави мониторинг на напредъка по изпълнението на целите и ако е необходимо, плановете се коригират. Този общ подход за пръв път важи едновременно и за двата „стълба“ на ОСП — не само с цел подпомагане на по-мощното развитие на селските райони (Стълб II на ОСП), както е понастоящем, но и с цел насочване на директни плащания към земеделските стопани за подпомагане за доходите (част от стълб I на ОСП).

Нов фокус върху резултатите

При този процес се акцентира върху целите на самата ОСП, но по правило в своя план всяка държава членка демонстрира как ще допринесе и за постигане на целите на двете стратегии „От фермата до трапезата“ и за биоразнообразието. Наред с това при изготвянето на своя план по ОСП всяка държава членка взема предвид анализа и препоръките за действие, които вече са направени в рамките на тези стратегии, например във връзка с качеството на водата в езерата, реките и подпочвените води. Важна част от тази рамка е изричното задължение държавите членки ясно да демонстрират по-големи амбиции, отколкото в момента, във връзка с грижата за околната среда и климата.

Комисията преобразува досегашната си мрежа от данни за счетоводството на фермите (FADN) в мрежа с данни за устойчивостта на земеделските стопанства. Идеята е да се събират данни за целите, свързани със стратегията „От фермата до трапезата“, както и други показатели за устойчивост. Чрез специализирани консултантски услуги тази мрежа предоставя обратна връзка и насоки за малките и големите фермери относно най-добрите практики за подобряване на техните икономически, екологични и климатични показатели.

Основната рамка са предварителните условия

Предварителните условия представляват система на обвързване на плащания по ОСП, основаващи се на площ и брой животни (в Стълб I или Стълб II), с определен набор от задължения. Когато получателите на тези плащания - главно земеделски стопани, но също и други лица, стопанисващи земи - не изпълняват задълженията, плащанията могат да бъдат намалени. Тези задължения произтичат или от законодателството за ОСП (каквото е случаят със „стандартите за добро земеделско и екологично състояние“ — ДЗЕС), или от директиви и регламенти извън областта на ОСП (каквото е случаят със „законоустановените изисквания за управление“ — ЗИУ). Всички стандарти за ДЗЕС и някои ЗИУ са свързани с околната среда и засягат изменението на климата, водите,

Мрежата с данни за устойчивостта на земеделските стопанства съдържа данни за целите, свързани със стратегията „От фермата до трапезата“, както и други показатели за устойчивост.
© European Union 2019 - Source EP

Фермерите в ЕС ще получат съответното възнаграждение за своите ангажименти свързани с климата и околната среда, обещава ЕК.
© European Union, 2021

почвите и биологичното разнообразие/ландшафта. На практика с новата система ще се слоят и рационализират два елемента от настоящата ОСП, известни като „кръстосано съответствие“ и „екологизиране“. Сами по себе си те осигуряват ползи за околната среда и климата, но се смята, че могат да бъдат подобрили.

Надграждане на досегашните системи

Новата система на предварителни условия се основава на съдържанието и силните страни на сегашните системи на кръстосано спазване и екологизиране, но наред с това внася няколко подобрения. Занапред, когато една държава членка разяснява как възнамерява да прилага на практика обвързването с предварителни условия, това ще става в рамките на плана по ОСП — държавите членки ще поясняват как планираният от тях подход ще помогне да се постигнат екологичните (и другите) цели на ОСП в съответствие със SWOT анализа и оценката на потребностите за съответната държава членка.

В допълнение към това, тъй като обвързването с предварителни условия има за цел да осигури широко „фундаментално“ ниво на грижа за околната среда, то обхваща всички, които получават плащания по ОСП, основаващи се на площ или брой животни, както и по-голямата част от земеделската площ на ЕС.

Освен това, когато очевидно е необходимо, някои съществуващи задължения ще бъдат приспособени, за да се постигнат по-големи ползи за околната среда. Така например сегашното изискване за „диверсификация“ на културите е доразвито в задължение за „сеитбооборот“.

На последно място, пак където е целесъобразно, се въвеждат нови стандарти (ДЗЕС) и връзки с важни директиви (т.е. ЗИУ). Например:

- Изисква се подходяща защита на влажните зони и торфищата като значими хранилища на въглероден диоксид (който, ако бъде изпуснат в атмосферата, би допринесъл за изменението на климата).
- Създаден е инструмент FaST за устойчивост на земеделските стопанства при управлението на

хранителните вещества. Чрез него стопаните могат да получават полезни препоръки/предупреждения относно използването на хранителни вещества в своите парцели, с което се допринася за намаляване на изтичането на хранителни вещества и емисиите на парникови газове и същевременно за подобряване на качеството на почвата. Препоръките носят и икономически ползи, като помагат да се избегне прекомерното или недостатъчното наторяване.

- В обхвата на предварителните условия са включени елементи от две важни директиви за околната среда — Рамковата директива за водите и Директивата за устойчива употреба на пестициди.

Опростяване и повече роля за държавите членки

В сравнение с двете настоящи системи, които замества, системата на предварителни условия е сходна с механизмите за кръстосано спазване, но значително по-опростена от екологизирането. Правилата на ЕС относно екологизирането са сравнително дълги, подробни и предписателни. Те съдържат не само базова информация за устойчивите земеделски практики - диверсифициране на културите, поддържане на постоянно затревени площи и на „екологично насочени площи“, но и всички подробности относно възможностите за прилагането им по различен начин в зависимост от различните обстоятелства в държавите членки. Тези подробности включват списъци с възможности, изключения и цифрови стойности, например във връзка с площта, която да бъде обхваната от дадена практика. Този под-

Държавите членки ще поясняват как планираният от тях подход ще помогне да се постигнат целите на ОСП. © European Union, 2021

ход имаше за цел да балансира нуждата от общи елементи и необходимостта от известна гъвкавост при прилагането, но въпреки това той беше обект на критики заради възприемането му като тромав и сложен.

Сега в рамките на системата на предварителни условия основните стандарти също се прилагат различно при различните обстоятелства, но подходът за това не се определя изцяло от правилата на ОСП. Отделните държави членки имат много по-решаваща роля при този процес, което им дава възможност да приспособяват по-добре прилагането на стандартите към особеното положение на своите земеделски стопани. Подходът на всяка държава членка е определен, като се вземат предвид SWOT анализът и оценката на потребностите.

Една система от правила вместо две

При стандартите за ДЗЕС, в правилата на равнището на ЕС накратко се определя същината на всеки стандарт — без списъци с възможности, изключения и т.н. Държавите членки определят подробностите по прилагането, като посочват поне част от тях в своите планове по ОСП. По принцип всеки стан-

дарт за ДЗЕС важи за всеки земеделски стопанин, за когото той се отнася, но стандартът за сеитбооборот, например, не важи за стопаните, които не отглеждат култури и т.н. Въпреки това държавите членки могат да прилагат даден стандарт по различен начин за различните региони в зависимост от почвата, климатичните условия, земеползването, селскостопанските структури и т. н. Наред с това държавите членки могат да определят допълнителни стандарти, за да изпълняват целите на ЕС.

При повечето ЗИУ държавите членки вече упражняват правото си на избор при определяне на съдържанието на стандартите — те упражняват това право, когато решаваха как да прилагат въпросното законодателство извън областта на ОСП. Целта е да се постигне общо административно опростяване, тъй като две отделни системи от правила - тези на кръстосано спазване и екологизиране, всяка със своите собствени различни разпоредби относно проверки, санкции и т.н. — са заменени от една система на предварителни условия. Също така засилените консултантски услуги в областта на селското стопанство, на които Комисията акцентира в своето предложение, помагат на земеделските стопани да спазват правилата ефективно.

Комисията акцентира на засилените консултантски услуги в областта на селското стопанство, като те ще помагат на земеделските стопани да спазват правилата ефективно.

© European Union, 2021

Новостите при екосхемите

Екосхемите или плащанията за грижа за околната среда и климата се финансират от бюджетите за директни плащания на държавите членки - Стълб I на ОСП. Държавите членки избират една или няколко схеми, а земеделските стопани решават дали да участват или не. Държавите членки определят съдържанието на своите екосхеми, както и какви средства да изразходват за тях. Определените в дадена схема изисквания трябва да надхвърлят тези от предварителните условия, като със схемите не може да се плаща за поети от земеделските стопани задължения, за които се плаща чрез други инструменти по ОСП. Въпреки че екосхемите имат общи характеристики с подпомагането на „задължения в областта на агро-екологията и климата“ по Стълб II от ОСП, между двете има съществени разлики. По-специално екосхемите дават възможност за отпускане на директни плащания за стимулиране на земеделските стопани да възприемат благоприятни за околната среда и климата практики, които надхвърлят направените разходи или пропуснатите приходи вследствие на възприемането на тези практики.

С екосхемите се предлага нова възможност част от бюджета за директни плащания да се изразходва за грижа за околната среда и климата, като така се подпомага преходът към по-устойчиво селско стопанство. Тъй като в схемите вместо многогодишни могат да се включват ежегодни задължения, те може да са особено привлекателни за земеделските стопани, също както и възможността за определяне на премии, които не е необходимо да се основават на допълнителните разходи и загубата на доход, произтичащи от въпросните поети задължения. Понеже държавите членки имат свободата да определят съдържанието и бюджета на схемите в рамките на своите стратегически планове, те могат да вземат мерки, схемите да отразяват точно специфичните потребности на техните земеделски стопани и територии и да допълват останалите елементи на ОСП, свързани с околната среда - предварителните условия и подпомагането по Стълб II. Въз основа на това държавите членки могат да вземат съвсем различни решения. Една държава членка може да прилага широкообхватни екосхеми и да ги надгражда чрез по-целенасочени схеми в рамките на Стълб II от ОСП.

Всяка държава членка има свобода да реши, например, екосхемите да служат като „базисни схеми“, в които земеделските стопани да участват, за

Държавите членки могат да определят допълнителни стандарти за ДЗЕС към европейските, за да изпълняват целите на ЕС.
© European Union 2019 - Source EP

да имат достъп до по-целенасоченото подпомагане по линия на Стълб II. Друга държава членка пък може да установи по-амбициозни и целенасочени екосхеми в областта на околната среда. Във всички случаи всяка държава членка трябва да обоснове избора в своя план по ОСП по отношение на целите на ОСП, свързани с околната среда и климата.

Опростяване ли е това?

Екосхемите могат да се разглеждат като „още един слой“ на плащания във връзка с околната среда и климата. Тъй като обаче държавите членки решават до каква степен да ги използват и ги разработват с оглед на потребностите си, екосхемите не бива да добавят значителна административна тежест за националните и регионалните органи в замяна на потенциално големите ползи, които могат да осигурят за околната среда. Също така, ако са добре разработени, те не би трябвало да усложняват работата на земеделските стопани. Това е особено важно, тъй като заради своя характер екосхемите предвиждат поемане на ежегодни, а не на многогодишни ангажменти от страна на земеделските стопани. Затова всеки земеделски стопанин може да се регистрира за дадена екосхема „пробно“, за да я опита в рамките на една или повече години, и след това да реши дали да продължи участието си.

Зелените елементи на ПРСР

С „втори стълб“ на ОСП — Програмата за развитие на селските райони — продължават да се

предлагат редица инструменти, които могат да донесат ползи за околната среда и климата. Някои от тях са във вид на плащания на хектар (понякога и на животно) за всяко земеделско стопанство. Важна категория са плащанията за изпълнение на задължения в областта на агро-екологията и климата, както и преминаване към биологично земеделие или поддържането на такова. С тези плащания се компенсират фермерите и стопаните на земи за това, че доброволно възприемат благоприятни за околната среда и климата практики, които са определени от държавите членки, в продължение на няколко поредни години. С други видове плащания на хектар се подпомага запазването на селското стопанство в райони, в които селскостопанската дейност е изправена пред особени затруднения поради природни ограничения - например в планинските райони - или в резултат на определени правила - например мрежата от райони от значение за дивата флора и фауна „Натура 2000“.

Също така продължават да се предлагат много други видове плащания по линия на Стълб II на ОСП, с които може да се подпомага грижата за околната среда и климата. Това включва подпомагането за изграждане на знания, например във връзка с консултации за конкретни земеделски стопанства относно ограничаването на емисиите на парникови газове. Финансират се инвестиции, например за по-ефективно водно и енергийно оборудване, иновации за прецизно земеделие в райони, където те не се използват понастоя-

Чрез екосхемите част от бюджета за директни плащания да се изразходва за грижа за околната среда и климата. © European Union, 2021

България: Нова екосхема предвижда засилена диверсификация на културите в обработваемите земи

Нова екосхема предвижда засилена диверсификация на културите в обработваемите земи в Общата селскостопанска политика за периода 2023 - 2027 г., съобщиха от Министерството на земеделието, храните и горите. В земеделски стопанства с обработваема земя до 9.99 ха условие ще бъде отглеждането на най-малко 2 различни култури. При стопанства с обработваема земя между 10 и 30 ха, ще е нужно отглеждането на 3 различни култури, а над 30 ха - най-малко 4. Предвижда се и изискване основните култури да отговарят на определено процентно съотношение спрямо общата площ на обработваемата земя. Зимните и пролетните култури ще се разглеждат като различни култури, дори когато са от един и същи род.

Проектът на екосхемата включва и поддържане на междуредията, както и екстензивно поддържане на постоянно затревените площи с пасищни животни. Площта на обработваемата земя, трайните насаждения и постоянно затревените площи трябва да отговарят на изискванията за допустимост за директни плащания.

При трайните насаждения междуредията ще се поддържат с азотофиксиращи и/или тревни култури, включени в списък. Предложението за постоянно затревените площи е да се поддържат екстензивно с пасищни животни. Условието за пашуване ще са от 0.3 до 1 ЖЕ/ха, като минималният период ще бъде 60 дни за съответната година.

щем, както и сътрудничество за осигуряване на отпадъци за устойчиво енергопроизводство. Голяма част от тези възможности продължават да се предлагат не само на земеделските стопани, а и в сектора на горското стопанство и на други предприятия в селските райони, както и на местните общности и сдружения. Предложението на Комисията съдържа елементи за избягване на подпомагането на инвестиции, които може да не са екологосъобразни.

Какви са ползите

Много от инструментите по Втория стълб на ОСП продължават да бъдат от съществено значение за околната среда и климата. Вниманието заслужават три промени в цялостния подход. Първо, тъй като в своя план по ОСП всяка държава членка планира как да използва едновременно инструментите по Стълб I и Стълб II (докато в момента двата стълба се изпълняват чрез отделни и много различни процедури), държавите членки могат по-лесно да използват по-съгласувано всички видове подпомагане по ОСП заедно, включително в полза на околната среда и климата. С въвеждането на „екосхемите“ в Стълб I държавите членки получават възможността при желание да пренасочват своето финансиране по Стълб II, например към по-амбициозни целеви схеми за околната среда.

Второ, променено е едно изискване за минимални разходи за околната среда и климата от Стълб II на ОСП. В своите планове по ОСП държавите членки остават длъжни да заделят целево поне 30% от отпуснатото им от ЕС финансиране по линия на Стълб II и да го изразходват за дейности, свързани с околната среда и климата. В бъдеще обаче при това целево заделяне на средства се взема предвид само планираното подпомагане, насочено пряко към постигане на ползи за околната среда. При него се изключва компенсирание за селскостопанска дейност в райони с неблагоприятни природни условия, тъй като този вид подпомагане не е

свързан толкова пряко с ползи за околната среда.

Трето, напред при желание държавите членки могат да прехвърлят допълнителни фондове от Стълб I към Стълб II за цели, свързани с околната среда. Наред с базовите 15 %, които могат да се изразходват за който и да било вид подпомагане по линия на Стълб II, има възможност за още 15 %, които трябва да са предназначени само за цели, свързани с околната среда и климата.

Опростяване и в ПРСР

В общи линии методът за изпълнение на Стълб II на ОСП вече представлява процес по постигане на целите чрез съставянето и изпълнението на планове, при които държавите членки извършват първоначален анализ, определят целеви стойности и избират видовете подпомагане, чрез които да постигнат тези цели и целеви стойности. Затова в Стълб II на новата ОСП са направени по-малко промени, отколкото в Стълб I. При Стълб II опростяването се постига поради това, че правилата на равнището на ЕС за някои отделни видове подпомагане не са така подробни и предписателни. Като цяло над 20 „мерки“ и 64 „подмерки“ от настоящите правила са съкратени и обобщени в осем широки вида интервенции. Така е с инвестициите в горското стопанство, при които пет различни набора от правила за потенциалните бенефициери и разрешените видове инвестиции се заменят с два много кратки параграфа.

България: Нова мярка ще стимулира цифровизацията на земеделските стопанства в ОСП 2023-2027 г.

Нова мярка ще стимулира цифровизацията на земеделските стопанства в ОСП 2023-2027 г. По нея ще се подпомагат дейности като прилагане на прецизно земеделие, роботизация на производствените процеси в стопанството и дигитален маркетинг. Това беше съобщено по време на видеоконферентно заседание на Тематичната работна група за разработване на Стратегически план за развитие на земеделието и селските райони за периода 2023-2027 г., съобщи от Министерство на земеделието, храните и горите. Проектът на мярката „Инвестиции в дигитализация на земеделски стопанства“ предвижда насърчаване използването на цифрови технологии в земеделския сектор, като например метеорологични станции, сензори, датчици и др., подпомагащи вземането на решения в стопанствата.

Съгласно Стратегията за цифровизация на земеделието и селските райони в България роботизацията и автоматизацията в земеделието ще доведат до нарастване на производителността на стопанствата в секторите „растениевъдство“ и „животновъдство“ за постигане целите на Зелената сделка и Стратегията „От фермата до трапезата“.

Коу е допустим за подпомагане?

Допустими за подпомагане ще са земеделски стопани и групи и организации на производители. Подпомагането се предоставя под формата на възстановяване на направени от бенефициента допустими разходи, които са до 50% от общия им размер. Минималният размер на допустимите разходи за едно проектно предложение е 15 000 евро, а максималният е до 100 000 евро.

По време на ТРГ беше представена Системата за знания и иновации в селското стопанство. Тя обединява широк кръг от заинтересовани страни с цел повишаване нивото на образованост и осведоменост на земеделските и горски стопани. Системата ще допринесе за преодоляване на разли-

ката между наука и практика в земеделието, като се улесни трансферът на научни знания.

СЗИСС ще подкрепя създаването и поддържането на интерактивна онлайн информационна платформа с база данни за налични иновации, научни разработки и други знания в областта на земеделието, горското стопанство и хранително-вкусовата промишленост.

Национална мрежа за ОСП

Платформата ще се ползва от земеделските съветници основно като помощно средство и източник на нови знания, от научните организации - за представяне и популяризиране на техни разработки и иновации, от фермерите - за търсене на знания и материали от техен интерес и информация за практики, иновативни решения и събития, които ги интересуват.

Сред основните участници в системата са МЗХГ, Национална служба за съвети в земеделието, висши учебни заведения (ВУЗ), професионални гимназии в областта на селското и горско стопанство, частни обучаващи и браншови организации, земеделски стопани, организации на производители и др.

Звеното за управление на Националната мрежа за ОСП и неговите 28 регионални звена ще съдействат за споделянето на знания между участниците в СЗИСС чрез организиране на информационни събития, представяне на добри практики за проекти, информация и разяснения за възможностите за подпомагане по ОСП.

ЕК планира да направи зеления преход възможно по-лесен за земеделските стопани.

Мрежите за селските райони дават надеждна и изчерпателна информация за ПРСР

Втори стълб на ОСП финансира работата на Европейската селска мрежа, както и на националните селски мрежи. ENRD насочва усилията си към редица дейности, които помагат да се идентифицират и споделят поуки от подкрепата по Програмите за развитие на селските райони в настоящия програмен период. Този опит може да се вземе предвид при подготовката на бъдещите стратегически планове за ОСП.

ENRD насърчава обмена на знания и предоставя богата информация относно изпълнението на програмите за развитие на селските райони в цяла Европа, включително:

- **база данни на проектите:** предоставен е изчерпателен списък на проектите, финансирани от ЕЗФРСР и изпълнявани чрез ПРСР
- **развитието на селските райони в цифри:** статистика и резюмета, свързани с ПРСР, целевите области и данните от мониторинга
- **тематичната работа на ENRD:** тематични работни групи, семинари, работни срещи и публикации
- **често задавани въпроси** във връзка с развитието на селските райони

Тези дейности се подпомагат от две помощни звена: центъра за контакт на ENRD и Европейското бюро за оценка в областта на развитието на селските райони.

Българската Национална селска мрежа

България има Национална селска мрежа, която е създадена в изпълнение на Програмата за развитие на селските райони. HCM е част от Европейската мрежа за развитие на селските райони, чиято цел е да подпомага страните-членки на ЕС при реализиране на политиката за развитие на селските райони. Екипът на Мрежата подпомага Министерство на земеделието, храните и горите при определянето и реализирането на приори-

тетите в развитието на селските райони и промените, които трябва да се направят в действащата политика, с оглед подобряване на ефекта от нейното провеждане. HCM насърчава диалога със заинтересованите страни, съдейства за разширяване на участието на повече заинтересовани страни във вземането на решения и в процеса на планиране, програмиране, наблюдение и изпълнение на политиката за развитието на селските райони. Мрежата има важна роля за информиране на широката общественост и потенциалните бенефициенти относно ПРСР, както и за споделянето на добри практики, приложението на иновациите в селското стопанство, производството на храни, горското стопанство и селските райони.

По проекта HCM в България е създадена онлайн платформата **innovation.ruralnet.bg** за общуване и обмяна на идеи между представителите на съветническите и иновативните подпомагащи звена, в това число на създадените Оперативни групи на ЕПИ-АГРИ.

МФР на ЕС 2021-2027 и средствата за земеделие в България

Многогодишната финансова рамка 2021-2027 г. в размер на 1,074 трилиона евро (в цени от 2018 г.) е достъпна за всички бенефициенти в ЕС от 2021 г. В допълнение към този бюджет на разположение на страните членки ще бъде и NextGenerationEU - инструментът за временно възстановяване на Европа от кризата с коронавируса. Пакетът от общо 1,8 трилиона евро (в цени от 2018 г.) е най-големият пакет, финансиран някога чрез бюджета на ЕС.

Защо е различен този дългосрочен бюджет?

Когато предлагаше дългосрочен бюджет за периода 2021-2027 г. през май 2018 г., Европейската комисия се ангажира с един наистина модерен бюджет, способен да отговори на настоящите и бъдещите предизвикателства.

Изпълнението на този ангажимент предвижда:

1. За първи път в историята на ЕС новите приоритети имат най-висок дял на финансиране в дългосрочния бюджет: 31,9%. За сравнение,

средствата по **Общата селскостопанска политика** представляват 30,9%, докато средствата за **икономическо, социално и териториално сближаване** възлизат на 30,4%.

2. Над 50% от общия размер на следващия дългосрочен бюджет и NextGenerationEU ще подкрепят модернизацията чрез политики, които включват изследвания и иновации чрез „Хоризонт Европа“; справедлив преход в условията на климатични промени и цифрова трансформация – чрез Фонда за справедлив преход и програмата Digital Europe; подготовка, възстановяване и устойчивост чрез Инструмента за възстановяване и устойчивост, rescEU и нова здравна програма.
3. 30% от бюджета на ЕС, както по дългосрочния бюджет, така и по NextGenerationEU, ще бъдат изразходвани за борба с негативните ефекти от изменението на климата, което е най-високият дял в сравнение с всички европейски бюджети досега.

Средствата за България по МФР 2021-2027 г.

Таблица 1:
Разпределение на средствата по политиката на сближаване за България (в млн. евро)

	Европейски социален фонд плюс (ESF+)	Европейски фонд за регионално развитие	Кохезионен фонд	Средства прехвърлени от Кохезионния фонд към Механизма за свързване на Европа	Европейско териториално сътрудничество (Interreg)	Общо
По цени от 2018	2 326	5 087	1 467	346	119	8 998
По текущи цени	2 625	5 741	1 656	390	134	10 157

Таблица 2:
Разпределение на директните плащания (от Европейски фонд за гарантиране на земеделието) за България (по текущи цени, в млн. евро)¹

Календарна година	2020 г. ²	2021 г.	2022 г.	2023 г.	2024 г.	2025 г.	2026 г.	2020-2026 г.
Бюджетна година	2021 г. ²	2022 г.	2023 г.	2024 г.	2025 г.	2026 г.	2027 г.	2021-2027 г.
	810.3	819.0	827.6	836.2	844.9	853.5	862.1	5,853.6

¹Включва директни плащания, подкрепа за най -отдалечените региони (POSEI) и малки егейски острови и схеми, свързани с вино, зехтин, хмел и пчеларство.
²Осигуряването на таваните по ЕФГЗ за финансовата 2021 г. ще бъде осъществено чрез прилагане на финансова дисциплина.

Таблица 3:
Разпределение на средствата от Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони за България (само МФР, по текущи цени, в млн. евро)

2021 г.	2022 г.	2023 г.	2024 г.	2025 г.	2026 г.	2027 г.	2021-2027 г.
344.6	282.2	282.2	282.2	282.2	282.2	282.2	2,037.6

Силен бюджет за ОСП

ОСП ще продължи да се възползва от стабилен дългосрочен бюджет, а именно:

- **387 млрд. евро финансиране по ОСП (2021-2027 г.)**

ОСП ще продължи да бъде подкрепяна от два фонда. Европейският фонд за гарантиране на земеделието е определен на 291,1 млрд. евро (в текущи цени), докато Европейският земеделски фонд за развитие на селските райони, включително финансирането от NextGenerationEU, ще възлиза на 95,5 милиарда евро.

- **До 8 милиарда евро от NextGenerationEU**

Бюджетът за ЕЗФРСР включва 8 милиарда евро от инструмента за възстановяване NextGenerationEU. Тези средства ще бъдат насочени за осъществяване на структурни промени, необходими за постигане на целите на Европейската зелена сделка и цифровия преход в селските райони.

- **До 25% трансфер между подпомагане на доходите и развитие на селските райони**

За да се даде възможност на страните от ЕС да адаптират по-добре политиката си към приоритетите на своите селскостопански сектори, те ще имат възможност да прехвърлят до 25% от своите средства по ОСП между Първи стълб - подпомагане на доходите, и Втори стълб - развитие на селските райони. Държавите могат да прилагат допълнителна гъвкавост за определени специфични цели, като например подпомагане на екологичните и климатични цели, подпомагане на млади фермери и добавки към директни плащания, които са под средното.

Въпреки тези впечатляващи цифри данните сочат, че от няколко години делът на разходите за селско стопанство в бюджета на Европейския съюз постоянно спада. Докато в началото на 80-те години ОСП представлява 66% от бюджета на Съюза, за периода 2014—2020 г. тази политика е едва 37,8% и представлява 31% за периода 2021—2027 г. Бюджетният дял на ОСП като процент от brutния национален доход (БНД) на Съ-

Средствата по NextGenerationEU са предназначени за инвестиции в зеления преход и иновациите. © European Union, 2021

юза намалява от 0,54% през 1990 г. до 0,32 % според прогнозите за 2021—2027 г.

Бюджетът на Съюза за 2021 г. предвижда общо 168,5 милиарда евро бюджетни кредити за поети задължения. През 2021 г. ОСП представлява 33,1% от бюджета на ЕС-27 (55,71 милиарда евро). Директните плащания и пазарните мерки (Първи стълб на ОСП) представляват 76,8% от бюджетните кредити за селско стопанство (40,4 милиарда евро), а мерките за развитие на селските райони (втори стълб) — 23,2% или 15,3 милиарда евро.

Окончателният бюджет на ОСП за периода 2014 – 2020 г. е определен на 291,273 милиарда евро за директни плащания, или 71,3% от общия бюджет на ОСП, 99,587 милиарда евро за развитие на селските райони, или 24,4% от бюджета на ОСП, и 17,453 милиарда евро за пазарни мерки (Обща организация на пазарите), или 4,3% от бюджета за земеделие. Общо разходите за селското стопанство достигнаха 408,313 милиарда евро през периода 2014—2020 г.

Кои страни получават най-много средства

През финансовата 2019 година Франция е най-големият бенефициер на ОСП (17,3%), следвана от Испания (12,4%), Германия (11,2%) и Ита-

лия (10,4%). По отношение на ЕЗФРСР Франция и Италия заемат челно място сред бенефициерите (съответно 14,9 и 10,4% от действителните плащания за 2019 г.), следвани от Германия (9,2%) и Испания (8,4%). Следва да се отбележи относителното влияние на държавите членки, които се присъединяват към Съюза между 2004 и 2013 г., а именно: България, Естония, Кипър, Латвия, Литва, Малта, Полша, Румъния, Словакия, Словения, Унгария, Хърватия и Чехия, върху ЕФГЗ (26,8% през 2019 г.) За сметка на това тези държави вече получават значителна част от средствата по ЕЗФРСР (32,2%) в изпълнение на приоритета за модернизация на селскостопанските структури и за развитието на селските райони.

Увеличават се средствата, осигурени от ЕЗФРСР, за модернизация и развитие на селските райони в новите страни-членки на ЕС.
© European Union, 2021

БЮДЖЕТ НА ОСП ЕС-27 (бюджетни кредити за поети задължения — милиони евро по текущи цени)	(А) 2021 г.	(Б) Многогодишна финансова рамка 2021—2027 г. (МФР)	% (Б)
1) ПЪРВИ СТЬЛБ на ОСП Директни плащания и мерки на селскостопанските пазари	40 368,0	290 534,0	76,8 %
2) ВТОРИ СТЬЛБ НА ОСП 2.а) Мерки за развитие на селските райони в рамките на ОСП 2.б) Допълнителни мерки за развитие на селските райони в рамките на Инструмента на Европейския съюз за възстановяване (NextGenerationEU)	15 345,0 2 387,7	87 998,3 8 070,5	23,2 % ---
3) ОБЩО ОСП 2021 – 2027 г. ЕС-27	55 713,0	378 532,3	100 %
4) ОБЩО ПОЕТИ ЗАДЪЛЖЕНИЯ ЕС	168 496,0	1 221 719,5	---
5) % от ОСП	33,1%	31,0%	---
6) ОБЩО ОСП: МФР 2021 – 2027 г. + NextGenerationEU 2021 – 2022 г.	58 100,7	386 602,8	---
7) ОБЩО МФР 2021 – 2027 г. + Next Generation EU 2021 – 2022 г.	333 108,9	1 642 788,7	---
8) % от ОСП	17,4%	23,5%	---

Иновациите Влизат Във фермите и чрез „Хоризонт Европа“

Приложението на новите технологии във фермите ще се финансира и от програма „Хоризонт Европа“, чието изпълнение е възложено на еврокомисаря по иновации, научни изследвания, култура, образование и младеж Мария Габриел. „Хоризонт Европа“ е с бюджет от 95,5 милиарда евро, от които около 10 милиарда евро са предназначени за селскостопанския сектор. Това е най-амбициозната рамкова програма в света за наука и иновации.

Първата работна програма за 2021 г. и 2022 г. е с общ бюджет от 14,5 милиарда евро. Тя ще подкрепи с целенасочени действия екологичния и цифровия преход, както и устойчивото възстановяване от пандемията, посочи Мария Габриел. Над 4 на всеки 10 евро или общо около 5,8 милиарда евро ще бъдат инвестирани в научни изследвания и иновации в подкрепа на екологичния преход. Проектите ще спомогнат за ускоряване на прехода към чиста енергия и по-устойчива мобилност, адаптиране на продоволствените системи и борба с климатичните промени.

Повече възможности

33% от средствата ще бъдат насочени към научни изследвания и иновации в подкрепа на цифровия преход. Проектните дейности ще спомогнат за разгръщане на пълния потенциал на базираните на данни цифрови инструменти и

Програма „Хоризонт Европа“ е под управлението на българския еврокомисар Мария Габриел. © European Union 2019 - Source EP

„Хоризонт Европа“ е продължението на „Хоризонт 2020“ и представлява новата рамкова програма на ЕС за научни изследвания и иновации.

иновации в редица сектори на икономиката. По думите на Мария Габриел цифровите технологии носят големи възможности и положителни ефекти за селскостопанския сектор: „Първо, те имат потенциала да помогнат на земеделските производители да се справят с предизвикателствата и да направят селското стопанство по-конкурентно и устойчиво, а на фермерите – да отговорят на очакванията на потребителите. Например, системите, базирани на „интернет на нещата“, разчитат на данни, събрани от различни сензори. Те помагат на земеделските производители да преценяват с изключителна точност количествата торове, например. Второ, новите технологии в селското стопанство увеличават безопасността на храните и проследяването им, а това засяга всеки един от нас. Ето защо чрез „Хоризонт Европа“ искаме да премахнем бариерите пред иновациите и инвестициите. Има значителен интерес към прилагането на роботиката в различни аспекти на индустрията за производство на храни. Ще се радвам да видя тяхното приложение и в България.“, посочи българският еврокомисар.

През периода 2016 – 2019 г. в цифровата трансформация на селското стопанство са инвестирани около 160 млн. евро. Голяма част от тази инвестиция е посветена на тестване на интелигентни решения за храна и земеделие, базирани на роботика, големи данни, изкуствен интелект или „интернет на нещата“. Такъв пример е проектът Internet of Food and Farm 2020 с бюджет от 30 млн. евро.

Дигиталните технологии подкрепят изпълнението на ОСП

Знанията, иновациите и цифровизацията са съществени елементи от всички сериозни намерения на ЕС за подобряване на изпълнението на ОСП и на селскостопанския сектор, включително и по отношение на грижата за околната среда и във връзка с опростените механизми за изпълнение на политиките. Това важи най-вече за селскостопанските практики. Прецизните технологии позволяват точното следене на културите и метеорологичните условия и прецизно напояване и влагане на хранителни вещества, което увеличава максимално добивите и същевременно намалява нивата на влаганите ресурси, като технологиите се грижат за всичко.

Благодарение на напредъка в областта на роботиката се създават възможности за значително увеличение на ефективността при някои видове селскостопански дейности, без това да създава по-голям отпечатък върху околната среда. Освен това не всеки напредък изисква сложни технологии или високи разходи — границите на по-

знанията в областта на селското стопанство все повече се разширяват в посока сътрудничество с природата по усъвършенствани, но понякога евтими начини за реализиране на икономически и екологични ползи, например при развиващите се техники за агроекология. В общи линии всяка година Европейската комисия наблюдава важен напредък, който разкрива възможности за по-ефективно използване на природните ресурси и други нововъведения, от които печелят всички.

По-лесно изпълнение на целите

Наред с това знанията, иновациите и цифровизацията могат, според ЕК, да допринесат за опростяване на изпълнението на ОСП. Спътниците и спътниковите технологии, които помагат на земеделските стопани да рационализират ежедневната си дейност, могат освен това да изпращат предупреждения за приближаващи крайни срокове за определени дейности

по линия на дадена схема от ОСП (напр. косене на тревата), да заменят проверките на място и да попълват предварително голяма част от заявленията за финансиране по линия на ОСП. Сред пречките за по-широко прилагане на знанията, иновациите и цифровизацията са фрагментирането, липсата на капитал и недостатъчното обучение в някои сфери на селскостопанския сектор, както и непълното покритие с широколентов достъп до интернет и времето, необходимо за актуализиране на системите за изпълнение на ОСП в националните и регионалните администрации.

Ролята на ОСП

ОСП ще продължи да допринася за преодоляването на тези пречки. Някои видове подпомагане по Стълб II са насочени изрично към справяне с тях. Освен това държавите членки ще останат задължени да предоставят на земеделските стопани консултантски услуги в областта на селското стопанство и да доразвият този инструмент, като самите държави членки ще продължат да имат достъп до финансиране за „техническа помощ“ по линия на ОСП, така че да изпълняват политиката ефективно и ефикасно. Наред с това инструментът за устойчивост на земеделските стопанства за хранителните вещества, който държавите членки ще предоставят на земеделските стопани, съдържа значителен потенциал. Това се отнася не само до селскостопанските процеси, но и до

В новата ОСП са предвидени повече усилия за модернизация на селското стопанство в Европа. © European Union 2019 - Source EP

административните задачи като кандидатстване за плащания и гарантиране на съответствие със стандартите, изискванията и т.н. Инструментът ще улеснява и директната комуникация между земеделските стопани, консултантските услуги, публичните органи и частните дружества.

Подкрепа по групи програми

Въпреки това ОСП съвсем не е единственият източник на помощ за справяне с очертаните по-горе трудности. Редица други политики и инициативи на ЕС имат много важно място, например научноизследователските и регионалните политики, както и дейностите в областта на прехода към цифрови технологии и разработването на ресурси въз основа на спътникови технологии, които се финансират по линия на други източници на ЕС. Освен това частният сектор ще продължи да търси решения, често независимо от публичното подпомагане.

Осигуряването на устойчив поминък е една от основните цели на ОСП.

Мерки за модерна ОСП

Архитектурата на ОСП, която се състои от два основни стълба, подсилва възможността за развитие на модерно земеделие. Стълб 1 включва директните плащания и пазарната подкрепа за земеделските производители, като средствата по този стълб представляват две трети от целия бюджет за ОСП. Стълб 2 са Програмите за развитие на селските райони, които през 2014-2020 г. бяха общо 118 на брой.

В следващите редове ще се спрем по-подробно на онази част от Стълб 1, която е свързана с механизмите за пряко подпомагане от Стълб 1. Това е система от седем многофункционални плащания, всяко от които има специфични цели.

1. Схема за основно плащане/ схема за плащане на единица площ (задължителна за държавите)

Държавите членки заделят около 70% от националния си портфейл за директни плащания по новата Схема за основно плащане (СОП), след приспадане на всички суми, заделени за младите земеделски производители и за други факултативни плащания: плащания за по-малко облагодетелстваните райони, схемата за дребните селскостопански производители, преразпределителното плащане и обвързаните с производството плащания. За дванадесет държави членки срокът на действие на схемата за единно плащане на площ беше удължен до 2020 г. Що се отнася до вътрешното сближаване, онези държави членки, които до 2013 г. са поддържали разпределения въз основа на исторически позовавания, трябва да се стремят към установяването на по-сходни равнища на плащанията на хектар. За тази цел им се предоставя възможност за избор между няколко възможности: те могат да възприемат национален или регионален подход за постигане на регионален или национален размер на плащанията през 2019 г., или да гарантират, че стопанствата, получаващи по-малко от 90% от средната регио-

Облекчения за малките фермери са предвидени в новата ОСП.
© European Union 2019 - Source EP

нална или национална стойност на плащанията, получават постепенно увеличение на подпомагането, с допълнителното условие че през 2019 г. всеки земеделски стопанин получава плащане, съответстващо най-малко на 60% от регионалната или националната средна стойност на плащанията. Сумите, предоставяни на земеделските стопани, които надвишават регионалните/националните средни стойности, биват коригирани пропорционално, като се уточнява, че държавите членки имат възможност да ограничат „загубите“ до 30%.

2. Механизми за основно преразпределително плащане (незадължителни)

Държавите членки имат правото да използват преразпределително плащане за първите хектари, при което могат да вземат до 30% от националния портфейл и да го преразпределят на селскостопански производители за техните първи 30 хектара или до средния размер за селско стопанство, ако той е по-голям от 30 хектара. Друга възможност е да се приложи максимално плащане на хектар. Държавите членки, които използват преразпределително плащане могат да бъдат освободени от задължителното постепенно намаляване на основните плащания над прага от 150 000 евро или минимум 5%.

3. Схема за млади селскостопански производители (задължителна за държавите)

За да се насърчи приемствеността между поколенията, основното плащане, изплащано на млади земеделски стопани – нови земеделски стопани на възраст под 40 години, започнали дейността си преди по-малко от пет години – се уве-

ОСП насърчава учредяването на групи селскостопански производители. © European Union, 2021

личава с една четвърт през първите пет години след започване на дейността. Това допълнително плащане се финансира с до 2% от националния портфейл. То е задължително за всички държави членки.

Държавите членки заделят
около 70% от националния си
портфейл за директни плащания
по новата Схема за основно плащане.

4. Екологизиране (задължително за държавите с гъвкаво прилагане)

В допълнение към СОП всяко стопанство ще получи плащане на хектар за придържане към определени селскостопански практики, които имат благотворно влияние върху климата и околната среда. Държавите членки трябва задължително да използват 30% от националните си портфейли за тези плащания за екологизиране. Трите предвидени мерки са:

- разнообразяване на културите: селскостопанският производител трябва да отглежда най-малко две култури, в случай че обработваемата му площ надхвърля 10 хектара; и най-малко три култури, ако обработваемата площ надхвърля 30 хектара; основната култура може да покрива не повече от 75% от обработваемата площ, а двете основни култури — не повече от 95% от обработваемата площ;
- поддържане на съществуващите постоянно затревени площи;
- установяване на екологично насочени площи, които да съответстват на най-малко 5 % от обработваемите площи на стопанството, за стопанствата с повече от 15 хектара, без да се броят постоянно затревените площи и трайните насаждения: граници на парцели, живи плетове, дървета, земя под угар, топографични особености, биотопи, буферни зони, заселени площи, фиксиращи азота култури;

Неспазването на изискванията за екологизиране води до санкции в особено голям размер: За да се избегне санкциониране на селскостопанските производители, които вече са взели мерки за справяне с проблемите, свързани с околната среда и устойчивото развитие, текстът предвижда система за „еквивалентност на екологизирането“, при която прилагането на вече съществуващи екологосъобразни практики се счита за изпълнение на тези основни изисквания. Така например не се налагат допълнителни изисквания за производителите на органични продукти, тъй като техните практики са доказали, че осигуряват ясни екологични ползи. В новия регламент се съставя списък на практиките, които се считат за еквивалентни.

5. Обвързани с производството плащания (незадължителни)

С цел справяне с възможните отрицателни последици от „вътрешното сближаване“ за особено чувствителни сектори или области държавите членки могат да отпускат обвързани с производството плащания за определени производства. Те ще бъдат ограничени до 8% от националния портфейл, ако държавата членка понастоящем предоставя обвързано с производството подпомагане, или до 13%, ако настоящото равнище на обвързаното с производството подпомагане е над 5%. Комисията може да одобрява по-високо равнище в случаите, когато то е обосновано. Освен това съществува възможност за предоставяне на 2% „обвързано с производството“ подпомагане за протеинови култури.

6. Райони с природни ограничения (незадължително)

Държавите членки или техните региони могат да предоставят допълнителни плащания за райони с природни ограничения, които могат да достигнат до 5% от националния портфейл.

7. Активни земеделски стопани (задължително за държавите членки с гъвкаво прилагане)

С цел да се реши проблемът със земеделските стопани, които в действителност извършват друга дейност, и да се запълнят редица правни пропуски, които позволяват на дружествата да кандидатстват за директни плащания, когато тяхната цел не е предимно селскостопанска, реформата укрепва правилата, определящи даден земеделски стопанин като активен земеделски стопанин. От държавите членки ще се изисква да спазват нов отрицателен списък на дейностите, които трябва да бъдат изключени от получаването на преки плащания.

8. Схема за дребни земеделски стопани (незадължителна)

Новата ОСП позволява на държавите членки да предоставят на дребните селскостопански производители ползването на опростена схема в случай на годишно плащане на стойност до 1250 евро, независимо от размера на стопанството. На участниците ще бъдат наложени не толкова строги изисквания за кръстосано спазване и те

ще бъдат освободени от изискването за екологизиране. Общите разходи по схемата за дребни селскостопански производители не могат да надхвърлят 10% от националния портфейл, освен когато държава членка предпочете да гарантира, че дребните земеделските производители получават това, което биха получили без прилагане на схемата.

9. Обусловеност (задължителна)

Разпоредбите относно кръстосаното спазване се потвърждават и опростяват, като за условие на директните плащания се определя спазването от земеделските производители на: а) екологичните и селскостопанските условия, определени от държавите членки, с които се цели ограничаване на ерозията на почвите, поддържане на структурата на почвата и на съдържанието на органични вещества в нея и гарантиране на минимално ниво на поддръжка; б) действащите европейски стандарти по отношение на общественото здраве, здравето на животните, околната среда и хуманното отношение към животните. Ако правилата за кръстосано спазване не се съблюдават от страна на даден селскостопански производител, преките парични помощи, за които той може да претендира, са частично намалени или дори напълно спрени.

10. Механизъм за бюджетна и финансова дисциплина (задължителен)

Прилага се механизъм за бюджетна дисциплина, за да се поддържа равнището на разходите по първия стълб на ОСП под нивото на годишните бюджетни прагове, определени в многогодишната финансова рамка. Ще бъде предложено адаптиране на размера на директните плащания в случай че данните сочат надхвърляне на размера на прогнозните разходи през дадена финансова година. Евентуалното намаление няма да се прилага за първите 2000 евро от преките плащания за всеки земеделски производител. Освен това преките плащания на земеделските стопани ще могат също така да бъдат намалявани през всеки финансов период, така че да захранват новия кризисен резерв за пазарите в размер до 400 милиона евро.

11. Интегрирана система за администриране и контрол (задължителна)

Интегрираната система за администриране и контрол (ИСАК, известна също с английското си съкращение IACS) също се потвърждава и засилва. Тя включва най-малко следните елементи: компютризирана база данни, система за идентифициране

Прецизните технологии ще помагат за изпълнението на ОСП и стратегията „От фермата до трапезата“.

на селскостопанските парцели, система за идентифициране на регистрациите на правата на основно плащане, интегрирана система за контрол и система за идентифициране на всеки земеделски стопанин, подал заявление за подпомагане.

Държавите членки трябва да използват 30% от своя национален портфейл за преки плащания за финансиране на компонента „екологизиране“. Останалите 70% са зачислени към компонента „основно плащане“ след приспадането на всяка сума, заделена за националните резерви с права за плащане (задължителни до 3% от националния портфейл), както и за допълнителни плащания съгласно преразпределителните плащания (до 30%), в полза на младите селскостопански производители (задължителни до 2%), районите в неблагоприятно положение (до 5%) или под формата на плащания, свързани с производството (до 15%). Новите помощи за хектар са предназначени единствено за активните земеделски стопани. До 2019 г. тези плащания подлежат на процес на частично „външно“ сближаване между държавите членки.

Стълб 2 – Програмата за развитие на селските райони

Политиката на ЕС за развитие на селските райони беше въведена като втори стълб на ОСП по време на реформата по „Програма 2000“. Тя се

ОСП се грижи за възстановяване на селскостопанския производствен потенциал, претърпял щети от природни бедствия и катастрофални събития.

финансира от Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони или от регионални и национални фондове.

Комисията установи три основни приоритети на политиката за развитие на селските райони:

- Укрепване на селскостопанската конкурентоспособност;
- Осигуряване на устойчиво управление на природните ресурси и дейности, свързани с климата;
- Постигане на балансирано териториално развитие на икономиките и общностите в селските райони, включително създаването и поддържането на заетост.

Тези основни цели са отразени в следните шест приоритета на ЕС за политиката за развитие на селските райони за периода 2014 – 2020 г.:

1. Насърчаване на трансфера на знания в селското и горското стопанство, и селските райони;
2. Повишаване на конкурентоспособността на всички видове селскостопанска дейност и укрепване жизнеспособността на стопанствата;
3. Насърчаване на добро организиране на хранителната верига и управление на риска в селското стопанство;
4. Възстановяване, опазване и укрепване на екосистемите, зависещи от селското и горското стопанство;

5. Насърчаване на ефективното използване на ресурсите и подпомагане на прехода към нисковъглеродна и устойчива на изменение на климата икономика в селското стопанство, храните и горското стопанство;

6. Насърчаване на социалното приобщаване, намаляването на бедността и икономическото развитие в селските райони.

Мерките от „европейското меню„

Мерките, които държавите членки трябва да включат в своите програми, обхващат следни области:

- Трансфер на знания и действия за осведомяване (професионално обучение, информационни дейности и т.н.);
- Консултантски услуги, услуги за подпомагане на управлението на стопанство и услуги по заместване в стопанството;
- Системи за качество, приложими към селскостопанските продукти и храни (ново участие на земеделски стопани в схеми за качество);
- Инвестиции във физически активи (преработка на земеделски продукти, инфраструктури, подобряване на резултатите и устойчивостта на стопанството и др.);
- Възстановяване на селскостопанския производствен потенциал, претърпял щети в резултат на природни бедствия и катастрофални събития, и въвеждане на подходящи превантивни мерки;
- Развитие на земеделски стопанства и предприятия (помощ за започване на дейност от млади земеделски стопани, неземеделски дейности в селските райони и т.н.);
- Основни услуги и обновяване на селата в селските райони (широкопосещаемост, културни дейности и туристическа инфраструктура и др.);
- Инвестиции в развитието на горските райони и подобряване на жизнеспособността на горите (залесяване и създаване на залесени земи; създаване на агролесовъдни системи, предотвратяване и възстановяване на щети по горите, причинени от пожари, природни бедствия и катастрофични събития, включително събития, свързани с вредители, болести и изменение на климата; инвестиции за подобряване на устойчивостта и екологичната стойност на горските екосистеми и техния потенциал за смекчаване на последиците

Държавите членки трябва да използват 30 % от своя национален портфейл за преки плащания за финансиране на компонента „екологизиране“. © European Union 2019 - Source EP

от изменението на климата; инвестиции в лесовъдни техники и в преработката, мобилизирането и търговията с горски продукти);

- Учредяване на групи и организации на производителите;
- Поддържане на селскостопански практики, които имат положителен принос за околната среда и климата, и насърчаване на необходимите промени в това отношение (агроекологични мерки). Включването на тези мерки в програмите за развитие на селските райони е задължително. Поетите задължения трябва да бъдат по-амбициозни от задължителните стандарти;
- Подпомагане на биологичното земеделие (плащане за преобразуването или в полза на запазването на практиките на биологичното земеделие);
- Плащания, свързани с „Натура 2000“ и Рамковата директива за водите;
- Плащания за райони, изправени пред природни или други специфични ограничения;
- Плащания за хуманно отношение към животните;
- Плащания за лесовъдски, екологични и свързани с климата услуги и услуги във връзка с опазването на горите;
- Насърчаване на сътрудничеството между участниците в селскостопанския и горския сектор и тези от хранителната верига (създаване на

клъстери и мрежи, оперативни групи на мрежата за Европейско партньорство за иновации за селскостопанска производителност и устойчивост;

- Набор инструменти за управление на риска: плащане на застрахователни премии за реколтата, животните и растенията; взаимоспомагателни фондове, които се задействат при наличие на неблагоприятни климатични явления, болести по животните и растенията, нашествия на вредители и екологични катастрофи; инструмент за стабилизиране на доходите (под формата на финансови вноски във взаимоспомагателни фондове, предоставящи обезщетения на земеделските стопани при сериозен спад в техните доходи);

Регламент „Омнибус“, който влезе в сила на 1 януари 2018 г., внесе значителни промени в действащата схема за управление на риска. Новият регламент въведе нов специфичен за сектора инструмент за стабилизиране, предвиждащ обезщетения за селскостопански производители в случай на драстичен спад на доходите им, който би оказал значително икономическо въздействие върху селските райони. Специфичният за сектора инструмент за стабилизиране се прилага, ако спадът в доходите надхвърля 20%. В момента е на разположение подобна подкрепа за застрахователни договори, в случай че над 20% от средната годишна продукция на даден земеделски стопанин бъде унищожена.

Регламентът за подпомагане на развитието на селските райони включва също подход „отдолу нагоре“ по отношение на програма LEADER - ръ-

Бъдещето на храните и земеделието

Стимулирането на иновациите - обменът на знания и практики и подкрепата за тяхното приложение във фермите - са важни теми, включени в съобщението на Европейската комисия относно „Бъдещето на храните и земеделието“. Идеята е, да бъдат създадени възможности и стимули за селските стопани, които искат да приложат иновации в своите ферми. Основната цел на иновационните инструменти следователно е да се адаптират подходите и нагласите на земеделските предприемачи така, че земеделските практики като цяло да се трансформират в посока към повече устойчивост и социална отговорност.

Ролята на иновациите е да помогнат на селското стопанство да се адаптира към постоянно променящата се динамика на обществените предизвикателства, желания и изисквания. Подобряването на иновационната компетентност на земеделските предприемачи се очаква да доведе до намаляване на зависимостта от субсидии, което се счита за предимство както за ЕС, така и по отношение на бюджетите на страните членки.

ководеното от местните участници местно развитие. В допълнение ЕЗФРСР финансира също Европейската мрежа, отговаряща за свързване в мрежа на националните мрежи и националните организации и администрации, които работят в областта на развитието на селските райони в ЕС, както и мрежата за ЕПИ, която свързва заинтересованите страни от селскостопанските среди и изследователи с цел обмен на знания. Също така регламентът изрично предвижда, че държавите членки могат да въведат тематични подпрограми, свързани с младите земеделски стопани, дребните стопанства, планинските райони, късите вериги за доставки, жените в селските райони, смекчаването на изменението на климата и адаптирането към него, биологичното разнообразие и реструктурирането на някои селскостопански сектори.

Фермерите трябва да са подготвени за все по-високите изисквания за хуманно отношение към животните в бъдеще.

Засилен обмен на знания и иновации в земеделието

През последните десетилетия Европейският съюз инвестира значителни средства в наука и приложение на иновациите в селското стопанство. Въпреки това се наблюдава недостатъчно или твърде бавно усвояване на нови знания и иновативни решения в земеделието и животновъдството, по-специално от малките и средни ферми. Научните изследвания дават нови знания за управление на фермите и вече има значителен обем от иновации, подходящи да помогнат да се отговори на съвременните предизвикателства пред земеделието, но тези усилия все още са фрагментирани и остават недооценени. Това възпрепятства плавния преход към по-устойчиво земеделие, както и конкурентоспособността и устойчивото развитие на сектора на селското стопанство.

Селскостопанският сектор има значителен и недостатъчно използван иновационен капацитет, а Програмата за устойчиво развитие на ЕС до 2030 г. дава конкретен срок за осигуряване на ефективни решения. Следователно всички участници трябва едновременно да увеличат усилията си за разработване на нови знания и иновативни решения. В целия ЕС, по приобщаващ начин, трябва да се създаде благоприятна среда за по-

Резултатите от научните изследвания, които се извършват от учениците на ЕС, се споделят със заинтересованите страни.
© European Union, 2021 – EP

бързо усвояване на иновативните технологии и по-добро оценяване на съществуващите знания за постигане на целите на ОСП и изпълнение на международните ангажменти.

EIP-AGRI – интерактивна система за иновации

Подсилването на системите за обмен на знания и иновации в селското стопанство и храните е ключов подход за разпространение на съвети, знания и иновативни решения в селските райони. През периода 2014-2020 г. Европейската комисия представи нови инструменти за стимулиране на иновациите и развитието на знания, полезни за практиката. Европейското партньорство за иновации за селскостопанска производителност и устойчивост (EIP-AGRI) е основна политика и инициатива за създаване на мрежи, предназначени да ускорят иновациите в различни части на

Резистентността срещу антибиотици е основен проблем, за решаването на който ЕС инвестира финансови средства и научна работа, повишава и изискванията свързани със здравето на животните.
© European Union 2019 – Source EP

Европа чрез интерактивни дейности. Моделът се основава на сътрудничество между различни участници - земеделски производители, горски стопани, съветници, предприемачи, изследователи, потребители на храни, като в основата е идентифицирането на нуждите на крайните потребители. В рамките на EIP-AGRI се използват по оптимален начин допълващи се видове знания с оглед на съвместното създаване и разпространение на решения и технологии, готови за прилагане на практика.

EIP-AGRI се възползва от уникален набор от инструменти, финансирани по две европейски програми, работещи в тясно взаимодействие: „Хоризонт Европа“ и Програмата за развитие на селските райони на Общата селскостопанска политика. Оперативните групи са основният инструмент на EIP-AGRI по ОСП. Те притежават голям потенциал за създаване на иновативни решения, които да направят земеделието по-интелигентно, по-ефективно и по-устойчиво. Докато оперативните групи работят на регионално и национално ниво, други европейски и международни научноизследователски и иновационни проекти, финансирани по „Хоризонт 2020“, се занимават със сходни въпроси, свързани със селското стопанство и селските райони.

Ключов за двата типа проекти е интерактивният иновационен подход, при който участници с допълнителни знания работят заедно - от концеп-

Как работят мрежите за обмен на знания:

- Европейската платформа EIP-AGRI, която свързва заинтересованите страни и събира информация за всички проекти на EIP-AGRI в Европа
 - Работни срещи и семинари, организирани от хората, които работят по една и съща тема в рамките на местни и европейски проекти
 - Европейски експертни групи, наречени „фокус групи“, с множество участници, които обсъждат нуждите от научни изследвания и иновации по различни практически теми
 - Публикации, които информират за иновациите и възможностите за финансиране
- Тези дейности се финансират по ОСП.

цията на проекта до изпълнението и разпространението на резултатите. Ползността идва както от науката, така и от практиката и посредниците. Крайните потребители на иновациите са включени не като „обект на изследване“, а с оглед на използването на техните предприемачески умения за разработване на решения и създаване на „съвместна собственост“ върху резултатите. Това ускорява приемането и разпространението на нови подходи.

EIP-AGRI насърчава срещите и обмена на знания между всички заинтересовани страни в селското стопанство.

Системата AKIS за обмен на знания във всяка държава членка

Наред с финансирането на интерактивни иновационни проекти е идентифицирана и нуждата от структуриране на обмена на знания и насърчаване на иновационните процеси във всяка държава членка. Новите комбинации от знания, участници, технологии и свързаните с тях инвестиции стимулират иновациите. Но освен срещи и обмен на идеи и решения, необходимо е също така да се стимулира създаването на гъвкави иновационни екосистеми във всяка държава членка. Следователно е от съществено значение да се изградят по-добри системи за селскостопански знания и иновации (AKIS 2.0), включващи всички хора и организации, които генерират, споделят и използват знания и иновации за селското стопанство и взаимосвързани области - вериги на стойност, околна среда, общество, потребители и т. н., в различните региони и държави членки.

Анализ показва, че ползите от AKIS варират значително в отделните държави членки, както и от един регион в друг в рамките на една и съща държава членка. Всички държави членки могат да подобрят някои аспекти на настоящите си AKIS, като вземат назаем вече съществуващи практики. ЕС има интерес да гарантира, че добре функциониращи системи за знания и иновации съществуват на цялата му територия, за да се избегне дублиране на усилията, да се спестят разходи, да се увеличи въздействието на европейското и националното/регионално финансиране и да се ускори употребата на иновациите.

AKIS 2.0 в националните стратегически планове

Ускоряването на развитието на иновационни проекти и оповестяването и приложението на тези проекти е основната цел на AKIS 2.0, която следва междусекторната цел на ОСП за „модернизация на селското стопанство чрез насърчаване на знанията, иновациите и цифровизацията на селското стопанство и селските райони“ (Член 5 от Регламента за стратегическия план на ОСП). Съгласно бъдещата ОСП консултантските услуги за земеделските стопанства (Член 13), мрежите на ОСП (Член 113) и EIP-AGRI (Член 114) могат заедно да допринесат за постигането на тази цел, по-специално чрез подкрепата, предоставяна по интервенциите за знания, обмен и информация

Ползите от AKIS варират значително в отделните държави членки, както и от един регион в друг в рамките на една и съща държава членка. © European Union, 2021

(Член 72) и сътрудничество (Член 71). Включването на националните стратегии на AKIS в стратегическите планове на ОСП ще стимулира структурирането и организацията на националната иновационна екосистема (Член 102) според плановете на Комисията.

По-конкретно новите стратегии на AKIS 2.0 включват четири основни групи действия:

Подобряване на потоците от знания и укрепване на връзките между научните изследвания и практиката: проучването, проведено от Стратегическата работна група по AKIS на Постоянния комитет за селскостопански изследвания (SCAR), обръща внимание на нарастващата приватизация на знанията и все по-силната зависимост на земеделските производители от търговските решения. Споделянето и изграждането на знания по отворен начин, което създава пространство за участниците да се срещат, обсъждат и развиват идеи, са от съществено значение за генериране на иновации, достъпни за всички. Опитът на EIP-AGRI показва, че успехът зависи от сътрудничеството между съветниците, системите за обмен на знания в селското стопанство, изследователите и организациите на фермери (AKIS). Редица интервенции от ОСП могат да подкрепят тези стимули.

Разработени са различни начини за засилване на връзките между научните изследвания и практиката, включително:

- Стимулиране и възнаграждаване на учените за

тяхното въздействие върху селскостопанската практика, като това трябва да бъде допълнителен актив за тяхната кариера

- От учените да се изисква да предоставят конкретни решения, които са лесно разбираеми за практикуващите - фермери, горски стопани, предприятия и др.
- Да се стимулира връзката между учените и фермерите, например чрез различни селскостопански тематични събития
- Да се насърчават демонстрационните срещи във фермите, където изследователите могат да представят своите резултати и да обменят неофициално информация с цел да разберат повече за нуждите на фермерите
- Да се организират специфични обучителни сесии за изследователи по интерактивния иновационен подход

Също така осигуряването на достатъчен капацитет на ОСП да укрепи мрежата за иновации в държавите членки ще бъде от ключово значение за подкрепата на свързаните с AKIS дейности. Това включва и подпомагане на изследователите, съветниците и мрежите на ОСП да работят по-тясно заедно по ефективен и ефикасен начин. Докато количеството полезни практически знания, генерирани в рамките на EIP-AGRI, нараства в ЕС, мрежите на ОСП ще играят роля в прилагането и адаптирането на решения, които са най-полезни за тяхната държава членка или регион.

Ролята на съветниците в рамките на AKIS

Ролята на земеделските съветници в AKIS е особено важна, тъй като те представляват един от основните източници на информация за вземането на решения от страна на фермерите. Ефективността на консултантските услуги може да бъде повишена най-добре чрез подобряване на връзките между участниците в AKIS и чрез по-широко споделяне на знания и иновативни приложения.

Съветниците трябва да имат достъп до най-новите знания и редовно да надграждат своите технологични, стопански, интерактивни и дигитални умения. Следователно ангажирането с иновативните разработки е от съществено значение, както и обучението и тематичните или междусекторните събития с цел актуализиране на знанията на експертите. Срещите с чуждестранни партньори също се смятат за много ефективни. Прекарването на време на консултанти с изследователи също е полезно средство за по-тясно взаимодействие с научните изследвания. Необходима е система за споделяне на знания и инструменти и обучение за съветници в целия ЕС. Първите две мрежи на ЕС, създадени с тази цел, започнаха дейността си през 2019 и 2020 г. с финансиране от „Хоризонт 2020“.

Съветниците играят ключова роля за идентифициране на нуждите и възможностите на земеделските производители благодарение на тяхното пряко взаимодействие с фермерите.

Тази тяхна роля подкрепя развитието на AKIS, например чрез предоставяне на специализирана информация за подпомагането за въвеждане на иновации във фермите. В бъдеще земеделските съветници в AKIS трябва да продължат да бъдат обучавани да действат като посредници за иновациите, като помагат за подготовката, участието и споделянето на знания от проектите на оперативните групи по EIP-AGRI и „Хоризонт Европа“.

Засилване на интерактивните иновации

За да се подобрят интерактивните иновационни проекти, от ключово значение е да се стимулира свързването на различни видове участници, да се улеснят трансграничните и транснационални връзки на оперативните групи на EIP и обменът на знания. Освен това от съществено значение е да се създадат услуги за подпомагане на иновациите и обслужване на едно гише с цел да се отговори по-адекватно на нуждите на фермерите/лесовъдите от иновативни решения. Подкрепени от тези услуги, оперативните групи по EIP могат да работят по-лесно, а проектите по „Хоризонт Европа“ ще обединят участници с допълнителни знания, които могат да помогнат за решаването на предизвикателствата.

Оперативните групи на EIP могат да участват в много широк обхват от дейности, свързани с всичките девет специфични цели на ОСП, например разработване на нови продукти или практики, участие в пилотни проекти, ново сътрудничество по веригата на достав-

Докато Програмата за развитие на селските райони ще подпомага по-специално оперативните групи и услугите за подпомагане на иновациите в рамките на държава или регион, „Хоризонт 2020“ финансира проекти с множество участници и тематични мрежи, включващи партньори от поне три държави от ЕС. Допълнителни възможности за финансиране на проекти има и по други политики на ЕС.

ки, съвместни екологични проекти или действия в областта на изменението на климата, сътрудничество в предоставянето на биомаса или възобновяема енергия, съвместна работа по управление на горите, разработване на селски въпроси, обновяване между поколенията и диверсификация на фермите и тестване на бъдещи интервенции по ОСП. Оперативните групи се възползват от по-голямото финансиране по EIP и от иновационните мрежи, както и от връзката с „Хоризонт 2020“ и „Хоризонт Европа“.

Подпомагане на цифровия преход в селското стопанство

Селското стопанство и селските райони се променят и ще се променят значително при наличието и разпространението на съвременни технологии, придружени от интелигентни устройства, увеличената им свързаност и автономно поведение. Информационните и комуникационните технологии също играят важна роля в AKIS. От една страна,

Фермерите могат да се консултират с експертите за това, как да изпълнят новите изисквания за опазване на околната среда и хуманното отношение към животните.

Оперативните групи по EIP AGRI помагат на фермерите да намерят решения на предизвикателствата, които поставят пред тях промените в климата. © European Union 2019 - Source EIP

земеделските производители трябва да бъдат подкрепяни по време на процеса на дигитална трансформация, тъй като много фермери може да не успеят да се справят с новите технологии. Следователно наличието на безпристрастни консултантски услуги с достатъчно цифрови познания и достъп до данните е много важно, за да се намалят до минимум разликите в цифровото управление и да се използват по-добре цифровите новости. Бъдещата роля на консултантските услуги в земеделските стопанства трябва да включва улесняване на достъпа до иновационни проекти в областта на цифровите технологии, както и подпомагане на фермерите да се ориентират в цифровата инфраструктура. От друга страна, самата AKIS ще става все по-„цифровизирана“. Нови инструменти за подпомагане на решенията стават достъпни всеки ден и ще бъдат изградени отворени „резервоари“ за знания.

За да се увеличи максимално положителният принос, който цифровизацията може да донесе за селското стопанство и селските райони чрез AKIS, според експертите е необходим цялостен подход, съчетаващ инвестиции в знания и в благоприятна среда. Подкрепата за дигитализация на ниво „ферма“ и за установяване на високоскоростна интернет връзка в цяла Европа е от съществено значение. Добрите идеи за дигитални иновации се нуждаят от внимание и финансиране. Това може да стане чрез оперативни групи за цифрови инструменти и центрове за дигитални иновации в селското стопанство.

Новата ОСП изисква от държавите членки стратегически и всеобхватен подход, укрепващ връзките между развитата AKIS, цифровизацията и съществуващите консултантски услуги. С тези и други мерки ЕС се стреми към бързо внедряване на цифрови решения за устойчиво земеделие.

Бъдещето на иновациите

Подходът, прилаган с помощта на различните инструменти на EIP-AGRI - както „Хоризонт Европа“ (на транснационално ниво), така и Общата селскостопанска политика (на национално и регионално ниво)- постепенно изгражда всеобхватна база от знания, способна да отговори на практи-

Януш Войчеховски, еврокомисар по земеделие и развитие на селските райони:

От своето създаване през 2012 г. Европейското партньорство за иновации EIP-AGRI работи усилено, за да постави солидни основи за прехода към устойчиво земеделие. Общата селскостопанска политика след 2020 г. надгражда постиженията на EIP-AGRI и неговата мрежа, което го прави върха на иновациите за осигуряване на добре функциониращи системи за селскостопански знания и иновации (AKIS) във всички държави членки на ЕС.

Това върви ръка за ръка с компетентни и широко достъпни консултантски услуги, повече мрежи и по-широко усвояване на цифрови решения. Данните показват, че усилията на всички участници се изплащат, смеем смело да правим иновации и успяваме! Сега е времето да увеличим усилията си и да направим повече с полезните инструменти, които вече изпробвахме и тествахме. Ако търсите вдъхновение, имате чудесна отправна точка“.

ческите предизвикателства, пред които са изправени земеделието и секторът на храните. Ето защо усилията в бъдеще са насочени към подобряване на информационните потоци в рамките на AKIS. От съществено значение за създаването на иновации и за споделянето на идеи е създаването на пространство за срещи на различните заинтересовани страни. Бъдещето на иновациите зависи от тази съвместна работа на всички звена в AKIS. Необходимо е редица участници на национално и регионално ниво да бъдат силно ангажирани в създаването и споделянето на знания, за да се създаде истинска иновационна екосистема.

Предвидено е модерната ОСП да осигури тази благоприятна рамка за прехода към устойчиви и благоприятни за климата системи на земеделие и вериги за създаване на стойност. Това ще помогне да се осигурят дългосрочните доставки на храни и биомаса с оглед на целите за устойчиво развитие до 2030 г. С добре функциониращите AKIS в държавите членки знанието и иновациите ще играят централна роля в тази еволюция. Това включва и преодоляване на цифровото разделение в селското стопанство и свързаните с него сектори. AKIS 2.0 е от ключово значение, за да бъде земеделието по-рентабилно и устойчиво.

Администрацията на EIP AGRI е базирана в Брюксел. Може да се свържете с нея на servicpoint@eip-agri.eu. Допълнителна информация може да намерите на сайта на инициативата.

EIP-AGRI проекти от България

В следващите страници ще разкажем за иновативни EIP-AGRI проекти, които се изпълняват на територията на България и Европа, и

се финансират със средства по Програмата за развитие на селските райони.

Учени и фермери заедно разработват иновативни биостимуланти за здравословна продукция

Институтът по криобиология и хранителни технологии е координатор на проект на Оперативна група по подмярка 16.1 от ПРСР 2014-2020 г. Проектът е на стойност 98 816 евро, а дейностите по него се реализират на територията на Варна и София. Целта на създателите на проекта е да се намери алтернатива на фактори, които се отразяват негативно - пряко и косвено, на селското стопанство като: повишаването на себестойността на първичното производство на земеделски продукти; повишаването на използването на различни изкуствени торове, намаляването на качеството на продукцията и унищожаването на почвите. Проектът е насочен към решаването на няколко

основни проблема, сред които са намаляване на използването на химични торове, подобряване на качеството на продукцията, намаляване на негативното влияние върху почвата и повишаване на добива чрез прилагането на биостимуланти като мощен биотехнологичен инструмент за повишаване на растежа и продуктивността на растенията при минимизиране на химичните вложения и негативните въздействия върху агроекосистемите.

Изпитват се 3 вида култури

В проекта е заложено чрез сформирания екип на оперативната група да се разработят биости-

муланти на хуминова основа за повишаване на добива по един екологосъобразен начин и да се проведат полеви изпитания при 3 вида култури - ечемик, пшеница и лешник. Проектът се основава на собствени изследвания и сведения от световната научна литература, които показват, че в подходяща доза биостимулантите, приложени в критичните фази на вегетация, стимулират продуктивността на земеделските култури.

Иновация на предложението е разработване на технология за прилагане на препарати образци с интегрирана стимулираща и протективна активност, разработени на базата на комплексни състави от биостимуланти с различен произход - биологически активни макромолекули, хуминови и микробиални екстракти, което е предпоставка за създаване на екологично ефективни торове от биологичен материал, надвишаващи съществуващите алтернативи на пазара по редица показатели в

диапазона от 5% до 25% при различните култури.

Още ползи

Предвидено е да бъде сформиран екип, който да проведе полски опити и да изпита действието на продуктите през две поредни стопански години. Така се насърчава обработването на по-големи земеделски площи и включването на повече лица в заетост в сектора. Разходите включват климатична камера/инкубатор, техническо обезпечаване и извършване на специфични анализи за постигнати резултати.

Целите на екипа по проекта включват създаване на по-добри условия за развитие на земеделските производители, както и на дълготрайно партньорство между фермери и научни организации. Резултатите от проекта също се визуализират и популяризират според проектното предложение.

Произходът и качеството на продукти се проследяват с нова блокчейн технология

Един от проектите на оперативна група по ПРСР 2014-2020 г. предвижда да се разработи и внедри интегрирана (blockchain) система за управление на работните процеси, позволяваща прозрачност на технологичните производствени процеси и предоставяща актуална информация за процеса на отглеждане на земеделски продукти. Проектът, който се изпълнява на територията на София от 2020 г. до 2023 г., е на стойност 395 205 евро. Приоритет в проекта е чрез използване на блокчейн технология да се провери как прозрачността в екосистемата на веригите за доставка на продукти/храни води до повишаване на доверието между участниците във веригата на доставка, в това число и до ориентиране на демографски групи, които са готови да заплатят по-висока цена при гарантиран произход и качество на предлаганата храна.

Учени, консултанти и фермери обединяват сили

В рамките на проекта е предвидено да бъ-

дат проведени срещи, на които земеделските производители да представят срещаните проблеми при реализацията на продукцията. Ползите от проекта за потребителите ще бъде

бързото получаване на достоверна информация за качеството на стоките. Представителите на Аграрния университет ще представят възможностите на blockchain технологиите, които могат да дадат отговор на очакванията. Консултантската организация - НССЗ, в качеството си на модератор и иновативен брокер ще спомогне да се определят ясно стъпките, които могат да се представят.

В резултат на проекта ще се изготви доклад от извършеното проучване за използване на blockchain технологията за проследяване на произхода и качеството на произведените стоки, в частност оранжерийно производство на краставици. Ще бъдат представени също възможностите за прилагането на blockchain технологията и за други (оранжерийни и полски) зеленчуци и плодове.

Южна България

Проект изследва как виреят трюфели в корените на фиданки

Проект, осъществяван на територията на Пловдив и Пазарджик, цели да изследва как виреят трюфели в корените на фиданки. Инициативата се финансира със 152 081 евро и започна да се осъществява през 2020 г., а се очаква да приключи през 2023 г.

Проектът си поставя две основни цели. Първата цел е установяване на продуктивна плантация от сливи с обикновен летен трюфел. Приоритетите за нейното постигане са: производството на мицел от черен летен трюфел; подобряване на състава на почвата на съществуващото насаждение; разработване на методи за инокулация; морфологично и чрез ДНК анализ изследване на кореновата система на инокулираните плодни дръвчета и фиданки за установяване на микоризата; грижи за плантацията. Втората цел е инокулирането на лешник след анализ на кореновата система и преценка на най-подходящите методи за изпълнението на дейността.

Достоверна информация за качеството на стоките

На съвместни срещи между участниците в оперативната група земеделските производители ще представят срещаните проблеми при реализацията на продукцията и очакванията от страна на потребителите да получат бързо достоверна информация за качеството на стоките. Представителите на Аграрния университет ще представят възможностите на blockchain технологиите, които могат да дадат отговор на очакванията. Консултантската организация по проекта Национална служба за съвети в земеделието в качеството си на модератор и иновативен брокер ще спомогне да се определят ясно стъпките за проучването, разработката и внедряването на технологията, както и за разпространение на получените резултати от проекта.

Дейностите по проекта

Планираните дейности включват изследвания по основни проблеми, свързани с успешното мико-

ризиране на овощните дървета. Предвидено е да се извърши проучване на структурата и състава на почвата и сравнителен анализ с такава от избрани находища с трюфели. Осъществяват се и мероприятия за оптимизиране на почвения състав и структура в насаждението. Разработва се методика за микоризация на фиданки и на плододаващи дървета, като тя се разписва в детайли. Предвидено е да се направи изследване на трюфеловата микориза in situ, както и годишна оценка на микоризацията на насаждението. Наблюдава се общото фитосанитарно състояние преди и след инокулацията с трюфеловия мицел. Разработва се и технология за микоризиране на овощни дръвчета от сем. Розоцветни и на фиданки.

При естествени условия черния френски трюфел расте предимно на варовикови почви, предпочита по-влажно и меко лято с последващ кратък период на засушаване. В България той е установен с редица дървесни и храстовидни видове, включително някои представители на сем. Розоцветни като трънка, глог и др., което го прави подходящ за отглеждане при различни овощ-

ни видове. Това изисква иновативни решения и нови технологии, които не са прилагани досега не само в България, но и в страните от ЕС.

По-висок потенциал за фиданките

Конкретните цели по изпълнението на проекта включват: определяне и тестване на ефекта от различни приложения; създаване на методика за оценка на степента и вида на микоризация по морфологични белези и чрез ДНК анализ; създаване и предлагане в търговски мащаб на технология за микоризиране на базата на инокулация с трюфелов шам на овощни фиданки от сем. Розоцветни, като технологията може да се приложи при череши и ябълки; оценка за степента на промяна/подобрието на здравния статус на третираните растения.

Реализирането на иновацията ще повиши икономическата ефективност на съществуващото овощно насаждение – получаване на продукция от плодове и трюфели, както и разработването на нов продукт – фиданки с повишен биологичен потенциал и по-висока пазарна стойност в овощния разсадник.

Иновативни продукти от ларви на насекоми ще захранват здравословно кокошките

От 2020 г. до 2023 г. на територията на Кърджали и Благоевград се изпълнява проект по подмярка 16.1 от ПРСР 2014-2020 г. на стойност 382 443 евро. Наименованието на проектното предложение е: „Насекомо. Въвеждане на високо иновативни технологии при хранене на бройлери и кокошки носачки за подобряване на тяхното здраве и качествени показатели на техните продукти“. Основна цел е да се разработят и установят на пазара специфични продукти от Черна африканска муха (BSF) за храна на селскостопанските птици. Изследват се ефектите на създадените продукти върху здравето и производствените показатели на бройлери и кокошки носачки.

Освен че са източник на белтъци (протеини) и мазнини, насекомите, както и Черната африканска муха, имат голямо разнообразие от биологично активни компоненти, които при хранене стимулират имунната система на селскостопанските птици.

Разработките по проекта са насочени в следните категории:

- живи ларви на Черна африканска муха (BSFл) за бройлери - с високо белтъчно съдържание и висок антимикробен капацитет (BAK)

- BSFл за бройлери- с ниско съдържание на хитин + (BAK)
- BSFл за носачки - с каротин + (BAK)
- BSFл – стандартни
- BSF олио

Потенциални продукти:

- » хитин
- » BSF пълномаслено/нискомаслено брашно
- » комбинации от BSF + пробиотици, растителни екстракти

Целите, които си поставя екипът на Оперативната група, са да изследва биологичните възможности на ларвите на Черната африканска муха за подобряване на техния биоактивен и хранителен капацитет; да произведе специфични продукти от BSF ларви които ще имат положителен ефект върху здравето и продуктивността на пилета и кокошки; да изследва и анализира ефекта на BSF продукти върху продуктивността и здравето на пилета и кокошки и да идентифицира устойчиви технологии за промишлени условия на отглеждане. Интерактивни, информационни и

образователни дейности за целите и ползите са предвидени през целия период на проекта. Обществеността ще бъде информирана, а фермерите ще получат обучение в национален мащаб за предимствата на новите хранителни продукти от насекоми. Всички резултати ще бъдат публикувани в национални/интернационални издания, отбелязват изпълнителите на проекта.

По отношение на информирането на обществеността и обучението проектът ще има влияние на две нива – социално-икономическо и екологично. Дейностите ще допринесат за: увеличаване на пазарното разнообразие и социално-икономическите ползи; повишаване на качеството на месо и яйца; подобряване на здравето на потребителите чрез консумацията на месо и яйца без антибиотици; заменянето на соята с устойчив източник на белтъци като тези от насекоми; ограничаването на негативното влияние на производството и върху околната среда; намаляването на потреблението на антибиотици при отглеждане и производство на птици, което ще ограничи тяхното разпространение в природата.

Модерна система за вземане на решения при полски култури и консервационно земеделие

Проектът се осъществява от оперативна група по ПРСР 2014-2020 г. на територията на Враца и София. Дейностите по него започнаха да се осъществяват през 2020 г. и се очаква да приключат през 2023 г. Основен приоритет на проекта е разработване на нов организационен метод за вземане на решения при консервационното земеделие. Цели се научнообоснованото тестване и доразвиване на консервационното земеделие спрямо спецификите в България като алтернативна технология. Цели се намирането на устойчиви решения за предотвратяване на намаляването на добивите и понижаване на икономическите резултати - основни проблеми на стопаните, започващи консервационни обработки. Цел на проекта е и засилване на връзката между земеделски

стопани и наука, ускоряване на трансфера на знания и иновации в практиката, повишаване на конкурентоспособността и устойчивото развитие на сектор зърнени и маслодайни култури.

10 тестови полета

Върху 10 тестови полета в различни региони ще се извърши сравнителен анализ за отглеждане на пшеница, царевица, рапица и слънчоглед при различни обработки - оран/дисковане, нулева обработка, минимални обработки, ивични обработки, съответно с или без междина култура. Ще се анализират опити за оптимизиране на торенето и за контрол на болестите. Ще се закупят почвени сонди за проследяване на влага, засоляване, температура, ще се анализират резултати от почвени проби и идентификация на почвени микроорганизми. На база резултати и прогнозни модели ще се разработи и прилага система за вземане на решения при консервационно земеделие. Резултатите ще се разпространят и популяризират, отбелязват изпълнителите на проекта.

Проектът, който е финансиран с 431 294 евро, цели създаване на оперативна група от 8 земеделски стопанства, представителни за основните земеделски региони в страната, специализирани в производство на зърнени и маслодайни култури, и Аграрен университет-Пловдив. Чрез 4 основни групи експерименти върху предоставени от фермерите земеделски площи и ползвайки опитни

полета на научното звено в рамките на 3 стопански години ще се разработи нов организационен метод - иновационна система за вземане на решения при консервационно земеделие с цел висока ефективност и подобряване на почвеното здраве. Тя ще включва мрежа за обмен на информация за пренос на ръжди и развитие на други болести.

По-малко азотни торове и пестициди

Ще се разработи научнообосновано и статистически доказано сравнение между четирите основни вида обработки на почвата: оран/дисковане, нулева обработка, минимални обработки и ивична обработка, като се отчита ефектът на междинни култури и внесени почвени микроорганизми. Резултатите ще включват комплексни анализи - физични, химични, биологични, икономически.

Очакваните ползи ще бъдат повишаване на ефективността, конкурентоспособността и подобряване на икономическото състояние не само на участващите в проекта фермери. Успешното реализиране на проекта ще има мултиплициращ ефект върху сектор „зърнопроизводство“ в България чрез широко разпространение на резултатите и популяризирането на устойчив модел за консервационно земеделие. Проектът ще има благоприятен ефект и върху опазването на околната среда. Прогнозира се редуциране на влаганото количество азотни торове и пестициди.

Сдружение търси алтернатива на скъпите протеинови източници в диетите на бройлери

През периода 2020-2023 г. оперативна група ДЗЗД „Тракия“ работи по проект с наименованието „Проучване възможностите за използване на високопротеинов слънчогледов шрот и разработване на нов хранителен продукт/добавка като алтернатива на скъпите протеинови източници в диетите на пилета бройлер“. В рамките на проекта, който се осъществява на територията на Стара Загора, ще се проследи и ефектът от използването на новия продукт върху качеството на телесната продуктивност и качествените показатели на млякото при лакти-

ращи крави и телета. Проектното предложение е спечелило финансиране в размер на 184 803 евро по Подмярка 16.1 от ПРСР 2014-2020 г.

Дейностите по проекта включват проследяване на кръвните показатели, определящи здравния статус, чрез изследване на някои химични кръвни параметри във връзка с обмяната на веществата – белтъчната обмяна (общ белтък, албумин), въглеродният обмен (глюкоза) и мастната обмяна (холестерол и триглицериди). Едновременно с това ще бъдат изследвани показателите, свърза-

ни с функцията на паренхимните органи (черен дроб, бъбреци, сърце и др.) като калций, неорганичен фосфор, магнезий, общ билирубин, хлориди, както и ензимната активност на аспартат аминотрансферазата, аланин аминотрансферазата, алкалната фосфатаза, гама глутамилтрансферазата, лактатдехидрогеназата и креатининкиназата.

Общи усилия

ДЗЗД Тракия е регистрирано с дейност „Производство на готови храни/фуражи за селскостопански животни“ с основната цел за разработване на хранителни продукти за животни. Такава е и специализацията на членовете на оперативната група, които ще допринесат с материален и интелектуален ресурс за различните фази по създаване и тестване на новия продукт. Дружеството включва катедрата по „Морфология, физиология и хранене“ към Аграрния факултет на Тракийския университет, която отговаря за научната разработка на продукта и методологията за анализ на резултатите от практическото приложение, две фирми с дългогодишен опит в производството на фуражи за животни и преработка на зърнени продукти и няколко земеделски производители, които ще тестват на терен прилагането на продукта в диетата на домашни животни.

Крайният резултат от проекта следва да бъде готов за предлагане на пазара продукт, който значително да увеличава белтъчинния компонент в диетата

на млекодайни крави и бройлери, като цената му е значително по-ниска от съществуващите алтернативи. Готовият продукт трябва да подобрява качествените свойства на отглежданите животни и пряко да увеличи добавената стойност за животновъдите в сектори „птицевъдство“ и „отглеждане на ЕПЖ“. От извършените изследвания върху показателите от обмяната на веществата очакваме да няма промяна в проучваните параметри, с което ще се докаже, че храненето на животните с хранителни продукти, съдържащи високопротеинов шрот, не променя здравния им статус“, отбелязват участниците в проекта.

„Мобилен професор“ улеснява приложението на науката в стопанствата

„Мобилен професор“ е проект, чиято идея е да се сформира екип от учени - специалисти в най-важните области на животновъдството, които ще посещават лично всяко едно от стопанствата на участващите фермери овцевъди и ще изготвят конкретен научно-практически анализ на всяка ферма. По този начин науката ще отиде при земеделския производител, за да му помогне да реши проблемите си и да подобри дейността си. Основните дейности се състоят в споделяне на знания и даване на препоръки, изпълнение на препо-

ръките от страна на фермерите и проследяване на ефекта от промените върху представянето на фермите и стопанствата им. Целта е да бъдат обхванати седемте най-важни сфери от дейността на стопанствата - хранене, развъждане, репродукция, механизация и автоматизация, зоохигиена и сгради, здравеопазване, икономика.

Проектът, който се финансира с 255 509 евро по Подмярка 16.1 от ПРСР 2014-2020 г., се осъществява от оперативна програма на територията на Велико Търново и Стара Загора. Дейностите по него

започнаха да се осъществяват през 2020 г. и приключват през 2023 г. Координатор на проекта е Националната овцевъдна и козевъдна асоциация.

Деятелностите по проекта

Цел на проекта е да се развият нови форми на трансфер на знания и иновации, които не са прилагани до момента в страната, включително на ниво „стопанство“ по отношение на участващите фермери. Направен е внимателен предварителен подбор на дългогодишни специалисти в седемте основни направления на проекта, които сформират мобилен екип от учени. Този екип посещава всяко едно от участващите стопанства и прави моментна „снимка“ – снима данни за дейността на стопанството във всяка една от седемте жизненоважни области.

Друга част от проекта включва възлагане на изработването на поточна линия от вакуумен тип за иновативна преработка на фураж за овце (люцерна) чрез дехидратация. На трето място, като част от проекта е предвидено въвеждане на ползването на интелигентни системи за управление на стопанството (специализиран софтуер) в стопанствата на всички участващи фермери, като целта е стопаните да усетят ползите пряко в ежедневна-

та си дейност, да бъдат улеснени в работата си и да подобрят дейността си.

Нова технология за сушене на люцерна

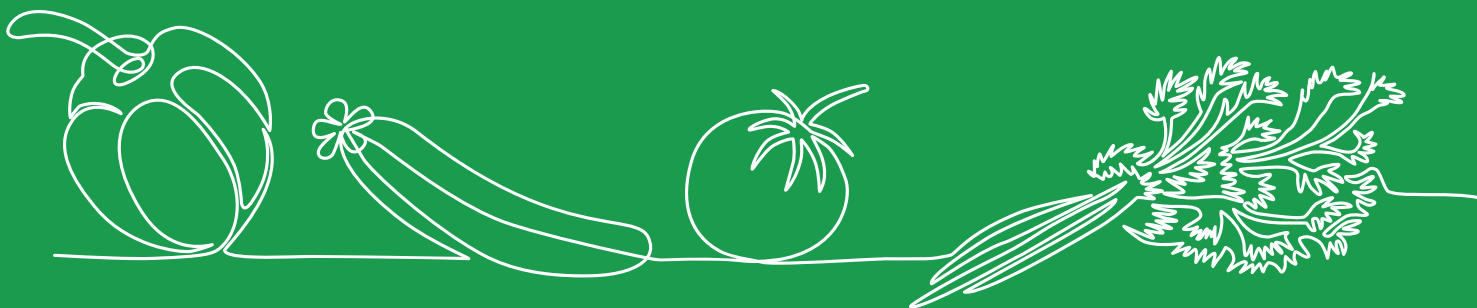
След анализ на събраните данни екипът от учени подготвя списък с препоръки, всеки в своята област, които ще доведат до подобряване на дейността без или с минимални финансови ресурси, съгласно волята на фермера. Допълнително, с цел подобряване дейността на фермерите, в стопанствата на всички производители, участващи в проекта, се въвежда за периода на проекта ползване на софтуер за управление на стопанствата. Друга част от проекта е свързана с въвеждане в част от стопанствата на участващите фермери на хранене с люцерна, която е изсушена чрез прилагането на нова технология.

Целта на проекта е прилагането на описаните дейности да доведе до намаляване на себестойността на произведената продукция, оптимизиране на разходите, повишаване на уменията на фермерите. Посетените ферми ще станат по-рентабилни и се очаква, отделните рискови фактори при отглеждането и храненето на животните да бъдат намалени.

**Финансирано от програмата IMCAP
на Европейския съюз.**

Настоящият проект е финансиран с подкрепа от Европейската комисия. Настоящият информационен материал представя единствено възгледите на автора, който носи пълна отговорност за неговото съдържание. Европейската комисия не носи отговорност за начина, по който би могла да бъде използвана съдържащата се в материала информация.

Финансирано от програмата IMCAP
на Европейския съюз.

София 1606, бул. Христо Ботев № 17, ет. 7
project@abcom.bg, capgreenzone@gmail.com